

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Tomáš Kubík

Kontrastivní analýza výskytu a užití nadávek v češtině a francouzštině s přihlédnutím k překladovým ekvivalentům

Contrastive analysis of the occurrence and the use of insults
in Czech and French with regard to translation equivalents

Praha 2020

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Mudrochová, Ph.D.

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí své práce Mgr. et Mgr. Radce
Mudrochové, Ph.D. za její ochotnou spolupráci, trpělivost a odbornou pomoc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

Tomáš Kubík

.....

Abstrakt (česky)

Bakalářská práce zkoumá a vzájemně porovnává výskyt a užívání nadávek v češtině a francouzštině. Jedná se o práci teoreticko-empirickou. V první části si autor klade za cíl vymezit pojmy jako vulgarismus, sprosté slovo, jazykové tabu, kletba a nadávka a následně se pokusit je roztrdit a popsat podle aktuálního stavu bádání v prostředí obou jazyků. Ve druhé části pak vychází z dat dotazníkového šetření, jež následně analyzuje v socio-kulturním kontextu. V neposlední řadě je za pomoci korpusových manažerů sledováno užívání překladových ekvivalentů vybraného lexika.

Klíčová slova (česky)

Nadávky, vulgarismy, nespisovný jazyk, tabu, dotazníkové šetření, kontrastivní analýza

Abstract (in English)

The bachelor's thesis examines and compares the occurrence and use of swearing in Czech and French. It is a theoretical-empirical work. In the first part, the author aims to define terms such as vulgarism, rude word, language taboo, curse and swearing and then tries to classify and describe them according to the actual state of research in the sphere of both languages. The second part is based on the data of a questionnaire survey, which is then analyzed in a socio-cultural context. In the last part of work, the author monitors the use of translation equivalents of selected words with the help of corpora manager.

Klíčová slova (anglicky)

Insults, vulgarisms, non-standard language, taboo, questionnaire survey, contrastive analysis

OBSAH

1.	ÚVOD.....	7
1.1.	Konzultovaná literatura.....	8
2.	TEORETICKÉ VYMEZENÍ NADÁVEK V LINGVISTICKÉM PROSTŘEDÍ.....	10
2.1.	Spisovný jazyk	10
2.2.	Nespisovný jazyk	10
2.2.1.	Členění terminologie v české lingvistice	11
2.2.2.	Členění terminologie ve francouzské lingvistice	14
3.	CHARAKTERISTIKA A KLASIFIKACE NADÁVEK.....	16
3.1.	Sociokulturní charakteristika nadávky	16
3.1.1.	Tabu.....	17
3.2.	Jazyková charakteristika nadávky	18
3.2.1.	Dělení dle kritéria formálního	18
3.2.2.	Dělení dle kritéria sémantického	19
4.	PRAKTICKÁ ČÁST	22
4.1.	Dotazníkové šetření	22
4.2.	Sledování překladových ekvivalentů	35
4.2.1.	Překlad z francouzštiny do češtiny	36
4.2.2.	Překlad z češtiny do francouzštiny	38
5.	ZÁVĚR	40
6.	BIBLIOGRAFIE	42
6.1.	Seznam schémat a grafů	44
7.	PŘÍLOHA	46
	Dotazník pro české mluvčí	46
	Dotazník pro francouzské mluvčí	48
	Seznam nadávek získaných dotazníkovým šetřením	50
	České nadávky	50
	Francouzské nadávky	51

1. ÚVOD

Téma předkládané bakalářské práce není pro nikoho zcela cizí, i když se může jevit zvláštním. Každý z nás se určitě nejednou setkal s nadávkou. Od malička jsme vychováni, že se taková „ošklivá slova“ neříkají, přesto ale není neobvyklé je občas zaslechnout či se dokonce přistihnout při jejich použití. Nedílnou součástí živého jazyka je ale i jeho „temná stránka“, do které bychom mohli právě zahrnout nadávky. Do zkoumání jazyka v jeho celistvosti a pochopení mentality mluvčích je tedy nutné zahrnout i tuto jazykovou sféru, jíž se bude zabývat předkládaná práce.

Pro samotné nadávání má mluvčí na výběr z nepřehledného lexikonu. Bude se nějak odlišovat volba slov u francouzského a českého mluvčího? Přejde Francouzům stejně sprosté to, co nám, Čechům? A pokud ne, jak se tedy liší ono české „my“ od toho francouzského? Právě těmto otázkám se věnuje předložená práce. Zaměříme se v ní na používání nadávek v obou jazycích a případné odlišnosti.

Na začátku je však třeba zdůraznit, že cílem předkládané práce není vytvoření slovníku francouzských nadávek, kterých již vzniklo několik, ani bádání nad etymologií jednotlivých nadávek. Nadávky lze zkoumat z různých aspektů – historického, socio-kulturního či psychologického; těch se v práci dotkneme pouze okrajově. Primárním pojetím práce je sledovat francouzské a české nadávky z lingvistického úhlu pohledu.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou hlavních částí, teoretické a empirické. V první, teoretické, části bude nahlíženo na nadávky jako na součást živého jazyka. Pokusíme se nadávky začlenit do konkrétních jazykových oblastí, které nejprve vymezíme a následně utřídíme podle dosavadního stavu bádání v prostředí obou jazyků. Dále se pak zaměříme na to, jak nadávky v jazyce fungují a jak souvisí se sociokulturním prostředím mluvčích. V další části, praktického rázu, budou nadávky roztrženy podle dosavadních teoretických prací, abychom s nimi pak mohli lépe a systematicky pracovat v praktické empirické části práce. V té si kromě podrobněji popsané metodologie výzkumu představíme data získaná dotazníkovým šetřením, jež budou následně analyzována. Cílem dotazníku je jednak sociolingvistická analýza získaných dat a sledování užívání jednotlivých nadávek, jednak ale také vytvoření korpusu nejčastěji používaných nadávek v českém

i francouzském jazyce. V závěru práce bude na vybraných slovech ze získaného korpusu slov za pomoci slovníků a korpusových manažerů zkoumáno používání překladových ekvivalentů mezi oběma jazyky.

1.1. Konzultovaná literatura

Tématu nadávek se nevěnuje příliš velké množství odborné lingvistické literatury, proto jsme se rozhodli ji vymežit a stručně okomentovat v rámci úvodního slova práce.

První velké studie bychom mohli sledovat až od konce minulého století. Není ovšem pochyb, že se nadávky v jazyce do té doby nevyskytovaly. Třeba pětidílný román *Gargantua a Pantagruel* francouzského spisovatele François Rabelaise z období renesance jimi přímo oplývá. Důvodem přehlížení této oblasti jazyka bylo zřejmě normativní paradigma, které se zaměřovalo pouze na spisovný jazyk, kam ovšem nadávky nespádají (o tom více v kap. 2.1). To ve své knize *Swearing: A Social History of Foul Language, Oaths and Profanity in English* zmiňuje G. Hughes, podle něhož se lingvisté dříve zabývali převážně spisovným, vyšším a lepším jazykem.¹ Pro předloženou práci, která se ale zabývá jazykem „nižším“ či „horším“, byla tudíž stěžejní díla ze současnosti. Z konzultované literatury můžeme kromě výše zmíněného Hughese, věnujícímu se ale spíše nadávkám anglickým, uvést díla pojednávající o sémantice a změnách významů slov, což je u nadávek velmi častý jev. Velmi přínosnou byla publikace *Semantics*² od S. Ullmanna, vydaná v Oxfordu v sedmdesátých letech minulého století, či česká díla *Lexikon a sémantika*³ F. Čermáka či kolektivní publikaci *Encyklopedický slovník češtiny*.⁴ Zdroje pojednávající primárně o problematice nadávek najdeme dříve ve Francii než u nás. Již ze sedmdesátých let 20. století pochází monografie *Les Gros mots*⁵ od P. Guirauda, která tvoří součást popularizační encyklopedické edice *Que sais-je ?* Stejnojmennou publikaci pak v Paříži koncem devadesátých let minulého

1 HUGHES, Geoffrey. *Swearing: a social history of foul language, oaths and profanity in English*. Oxford: Blackwell, 1993. s. 2.

2 ULLMANN, Stephen. *Semantics: an introduction to the science of meaning*. Oxford: Basil Blackwell, 1964.

3 ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: Lidové noviny, 2010.

4 KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed.. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

5 GUIRAUD, Pierre. *Les Gros mots*. Paris: Presses universitaires de France, 1975.

století vydala lingvistka C. Rouayrenc.⁶ Za stěžejní můžeme považovat sborník 20 studií věnujících se nadávkám s titulem *Les Insultes en français*,⁷ který vznikl pod vedením D. Lagorgetta na savojské univerzitě. Z katalánského jazykového prostředí je pak velmi zajímavá monografie J. Avellanedy *Viatge a l'origen dels insults*⁸ z roku 2006, která se kromě etymologie katalánských nadávek věnuje i jejich sémantice. V českém jazykovém prostředí vznikaly nejprve pouze díla popularizačního charakteru. Mimo řadu cizojazyčných slovníků vulgarismů zmíníme obsáhlou knihu R. Marynčáka *Stručné dějiny nadávek*.⁹ Nejedná se sice o primárně lingvistické dílo, ale najdeme v ní spoustu zajímavých postřehů. Další publikací spíše popularizačního charakteru je kniha A. Doležala *Zakázaná slova aneb (ne)pikantní jazykověda*.¹⁰ Autor se v ní věnuje především etymologii nadávek. Hlavní odborné publikace z českého prostředí bychom našli až v posledních několika letech. Mezi nimi můžeme uvést diplomovou práci z brněnské Masarykovy univerzity *Vulgarismes dans un corpus de chansons de rap*¹¹ od P. Závodské pod vedením A. Polické. Autorka v ní vytvořila korpus francouzských rapových písní, na němž následně sledovala užívání vulgarismů. Srovnat české nadávky se španělskými si v roce 2012 ve své rigorózní práci *Španělské nadávky*¹² dala za cíl Š. Hroudová z FF UK. Ačkoliv se autorka věnuje jinému jazyku než tato práce, najdeme v ní zajímavé postřehy a odkazy na literaturu. V neposlední řadě jmenujme také studii R. Gromnici *Projevy vulgarity a zdvořilosti v diskusních fórech k domácí politice*¹³ z *Časopisu pro moderní filologii*, který zkoumal zastoupení jednotlivých vulgarismů na korpusu sestaveném ze tří informačních fór. Pro potřebu kontrastivního srovnání nadávek v praktické části práce byl pak používán jazykový korpus *InterCorp* z dílny Ústavu českého národního korpusu při FF UK.

6 ROUAYRENC, Catherine. *Les gros mots*. Paris: Presses universitaires de France, 1998.

7 *Les insultes en français: de la recherche fondamentale à ses applications : (linguistique, littérature, histoire, droit)*. Chambéry: Université de Savoie, Laboratoire langages, littératures, sociétés, 2009.

8 AVELLANEDA, Joan. *Viatge a l'origen dels insults*. Barcelona: Ara Llibres, 2006.

9 MARYNČÁK, Richard. *Stručné dějiny nadávek a sprostých slov*. Praha: KMa, 2007.

10 DOLEŽAL, Antonín. *Zakázaná slova, aneb, (Ne)pikantní jazykověda*. Praha: Grada, 2004.

11 ZÁVODSKÁ, Pavlína. *Vulgarismes dans un corpus de chansons de rap: étude lexicométrique en synchronie dynamique*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2010.

12 HRODOVÁ, Šárka. *Španělské nadávky*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012.

13 GROMNICA, Rostislav. *Projevy vulgarity a zdvořilosti v diskusních fórech k domácí politice*. In: *Časopis pro moderní filologii*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2017. 99(2), 214-224.

2. TEORETICKÉ VYMEZENÍ NADÁVEK V LINGVISTICKÉM PROSTŘEDÍ

Nadávky jsou jazykovým jevem, a jakožto jazykový jev jsou součástí jazyka. V této kapitole se je tudíž pokusíme začlenit do tak komplikovaného a různorodého organismu, jakým jazyk je. Z tohoto důvodu bude nejprve nutné si stanovit jednotlivé jazykové oblasti, jaké současná jazykověda rozeznává, a rozebrat jednotlivé termíny týkající se zkoumaných nadávek v prostředí české i francouzské lingvistiky.

2.1. Spisovný jazyk

Spisovný jazyk (ve francouzské lingvistice zastoupen dvěma jazykovými registry *soutenu* a *standard*) je ustálenou a kodifikovanou formou jazyka. Jedná se o lingvistu obměňovanou, dle úzu uměle vytvořenou normu jazyka, která splňuje reprezentativní funkci. Jak česká, tak francouzská lingvistika rozlišuje podobu psanou (odtud ostatně pochází český název) a mluvenou. Psaná varianta jazyka – spisovná čeština či *français écrit* – je používána v oficiální písemné komunikaci, úředních dokumentech, oficiálních nápisích a ve značné míře také v beletrii. Mluvená forma – hovorová čeština či *français parlé* – je lépe přizpůsobena běžné komunikaci, ovšem s respektováním určených jazykových norem. Používá se např. ve vzdělávacích institucích, oficiálních projevech či státních televizích a rádiích.

Z výše uvedené charakteristiky spisovného jazyka můžeme shrnout, že se používá především k dosažení vyšších komunikačních cílů. Ovšem nadávky, kterým je tato bakalářská práce věnována, jsou používány většinou k cílům naprosto opačným (neslouží-li jako výrazový stylizační prostředek v beletrii či poezii). Z tohoto důvodu bychom je mohli hledat spíše v oblasti jazyka nespisovného.

2.2. Nespisovný jazyk

Na nespisovný jazyk bychom mohli nahlížet jako na opak jazyka spisovného. Na rozdíl od něj není nijak kodifikován, přesto si však zachovává určitá pravidla, aby byl účastníkům komunikace srozumitelný. Díky chybějící kodifikaci se vyvíjí značně rychleji a plynuleji než spisovný jazyk. Používá se v běžné každodenní komunikaci. Do této vrstvy jazyka spadají obecně používané

sociolekty, jako jsou dialekty, profesní mluva, slang a argot. Právě do posledních dvou jmenovaných sociolektů bychom mohli zahrnout také námi sledované nadávky.

Za obdobu nespisovného jazyka lze v terminologii francouzské lingvistiky považovat dva jazykové registry. Za obdobu obecné češtiny bychom mohli chápat „*registre familier*“, který je hojně zastoupen v mluveném jazyce a je uplatňován v komunikaci nejen mezi rodinnými příslušníky a přáteli, ale i „ve vybrané společnosti“¹⁴. Pod ním pak stojí „*registre très familier*“ či „*registre populaire*“, který mezi sebou používají příslušníci stejné věkové a sociální skupiny, např. ve školních kolektivech. Právě do tohoto jazykového registru zařazuje normativní jazyková příručka *Le Bon usage* slova označovaná za vulgární, která „v sobě zahrnují jistou dávku hrubosti.“¹⁵

Tím se dostáváme k problematice označování skupiny slov jako vulgárních, sprostých a následně nadávek, kleteb či urážek. Členění a chápání nadávek i zmiňovaných termínů samotných se ovšem v české a francouzské lingvistice značně odlišuje. Proto je potřeba si tato odlišná chápání termínů blíže popsat a specifikovat.

2.2.1. Členění terminologie v české lingvistice

Česká lingvistika se příliš problematikou vulgarismů a nadávek nezaývá. To ve své diplomové práci věnované vulgarismům shrnuje K. Bílková: „Problematice vulgarismů, součásti lexika všech uživatelů českého jazyka, se více věnují populárně naučné publikace či novinové články zábavného charakteru nežli publikace lingvistické.“¹⁶ Chybí tudíž i jasně definovaná terminologie. Obecně se setkáváme s termíny vulgarismus, sprosté slovo, nadávka a kletba. Tyto termíny si nyní zkusíme na základě dosavadního stavu bádání blíže rozebrat.

Začneme vulgarismy a sprostými slovy, která jsou v odborné literatuře specifikována nejpřesněji. Tyto dva termíny bychom mohli chápat jako synonyma, jak uvádí např. internetová encyklopedie *Wikipedia*: „Sprostá slova (odborně

¹⁴ GREVISSE, Maurice a André GOOSSE. *Le Bon usage: Grammaire française*. 14.ed. Paris: Duculot, 2008. s. 23: „dans la conversation meme des gens les plus distingués.“

¹⁵ Ibid. „qui font intervenir la notion de grossièreté“.

¹⁶ BÍLKOVÁ, Kristýna. *Vulgarismy v češtině*. Diplomová práce. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2014.

vulgarismy nebo vulgarity) [...]“¹⁷ Na synonymitu obou výrazů odkazuje i jejich etymologie – latinské adjektivum *vulgaris* můžeme přeložit jako lidový či (s)prostý. Slavista Edvard Lotko ve svém článku z roku 2009 za vulgarismy považuje ta slova či slovní spojení, „která v komunikaci, zejména veřejné, pocítujeme jako hrubá, sprostá, nízká, neslušná, tedy společensky nevhodná a nepřipustná.“¹⁸ Zmíněním veřejné komunikace ale odkazuje na spisovný jazyk, kam tedy vulgarismy nezapadají. Jedná se tudíž o problematiku pragmatickou. V této definici navíc také můžeme spatřovat splývání se zmiňovanými sprostými slovy. Explicitnější definici vulgarismů se dočteme v *Novém encyklopedickém slovníku češtiny*, který považuje vulgarismy za „jeden z prostředků verbální agrese, a to přímé, objevují-li se jako prostředek nadávání, urážení, proklínání apod., nebo nepřímé, objevují-li se jako „neslušná“ expresivní varianta pojmenování neutrálního.“¹⁹ Zde je patrná souvislost vulgarismů s nadávkami a kletbami. Zřejmé je také zařazení vulgarismů mezi slova expresivně zabarvená, ovšem s negativním, hanlivým nábojem (vulgární tedy nejsou laudativa). R. Gromnica pak uvádí, že vulgarismy je možné chápat jako „prohřešek proti nepsaným společenským normám, jako projev neúcty a ponižování.“²⁰ (o porušování tabu více v kapitole 3.1). Z výše uvedených citací tedy můžeme shrnout, že za vulgarismy či sprostá slova lze považovat slova negativně expresivně zabarvená, která nepatří do veřejné komunikace (tedy spisovného jazyka) a jejich použití je společensky nevhodné, neboť v nich můžeme spatřovat projev agrese či neúcty.

Dalším termínem je námi zkoumaná nadávka, jejíž definici bohužel v české lingvistice nenabízí velké množství pramenů a literatury. Např. *Encyklopedický slovník češtiny*²¹ či elektronický *Nový encyklopedický slovník češtiny*²² tento termín vůbec neobsahují. Stručně nadávku vykládá *Slovník spisovného jazyka českého*, a to jako „hrubé, urážlivé pojmenování někoho“²³. Mohli bychom ji tedy chápat

¹⁷ *Wikipedia* [online]. [cit. 2020-07-23]. Dostupné z: http://cs.m.wikipedia.org/wiki/Spros%C3%A9_slovo

¹⁸ LOTKO, Edvard. K otázce vulgarismů, zejména v současné veřejné komunikaci. In: *Bohemica Olomuncesia*. Olomouc: FFUPOL, 2009. s. 49.

¹⁹ *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2020-06-30]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/VULGARISMUS>.

²⁰ GROMNICA, R. op. cit., s. 216.

²¹ *Encyklopedický slovník češtiny*, 2002. Op. cit.

²² *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online], Op. cit.

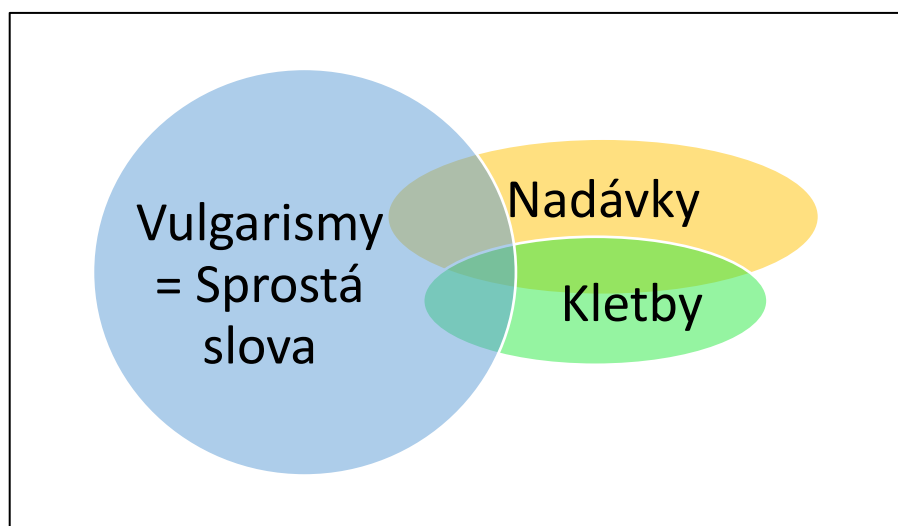
²³ *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. [cit. 2020-06-30]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=nad%C3%A1vka&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

jako vulgarismus adresovaný druhé osobě. Částečnou shodu s adresováním nadávky nalezneme v definici F. Čermáka: „Nadávky jsou pragmatické lexémy adresované druhému, mluvčí jimi negativně hodnotí posluchače, a to různou silou.“²⁴ Možnou interpretaci za součást vulgarismů ale Čermák popírá: „[nadávky] bývají chápány jako nezdvořilé, urážlivé a, čerpají-li z oblasti tabuových slov, mohou mít i povahu vulgární (šíře a lidově též: sprostá slova).“²⁵ Nadávku si tedy můžeme vyložit jako hrubě působící lexém, často vulgární povahy, užitý vůči druhé osobě se záměrem ji urazit či jinak dehonestovat.

F. Čermák kromě nadávek rozeznává i kletby, které jsou ale podle něj neadresné. Kletby, jak uvádí, „vyjadřují momentální negativní reakci na náhle nepřijatelnou situaci. [...] Je určena posluchačovi jen nepřímo, netýká se ho [...]“²⁶ S dalšími interpretacemi se bohužel na poli české lingvistiky nesetkáváme.

Lze tedy konstatovat, že současný stav bádání není dostačující pro pevné uchopení dosavadní terminologie. Pro shrnutí nám může posloužit následující schéma č. 1 *Pozice nadávky v české terminologii*, které znázorňuje splnutí vulgarismů se sprostými slovy a částečné protínání s množinami nadávek a kleteb.

Schéma č. 1. *Pozice nadávky v české terminologii.*

²⁴ ČERMÁK, F. op. cit., s. 120.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

2.2.2. Členění terminologie ve francouzské lingvistice

Ve francouzské lingvistice také není členění jasně nadefinováno. Pokud začneme opět od pojmu vulgarismus, zjistíme, že ve francouzské terminologii není pevně zaveden. Vůbec ho neuvádí *Dictionnaire de linguistique*²⁷ ani *Le dictionnaire des sciences de langage*.²⁸ Zmínku najdeme v internetovém encyklopedickém slovníku *Larousse*, podle něhož se jedná o „lidový výraz, v korektním jazyce nepřipustný.“²⁹ Na rozdíl od termínu *vulgarisme*, který se ve francouzské lingvistice příliš neužívá, najdeme alespoň adjektivum *vulgaire*. Slovník *Larousse* jej definuje jako „ordinérní, běžné, prokazatelně hrubé.“³⁰ V porovnání s českou definicí se tedy shoduje nepřipustnost vulgarismů ve veřejné komunikaci, ale není v nich spatřován projev agrese nebo neúcty.

Ten je patrný až v definici sprostého slova: „*gros mot*“ či „*mot grossier*“. Jak uvádí P. Guiraud ve své monografii *Les Gros mots*: „*Les gros mots sont des paroles rudes et grossières [...] qui offensent la pudeur.*“³¹ Na rozdíl od českého členění bychom ve francouzské lingvistice mohli považovat vulgarismus za slovo nadřazené sprostým slovům, na což také upozorňuje P. Guiraud. Jako příklad vulgárních, nikoliv však sprostých výrazů, uvádí např. „*rigoler*“ (chechtat se) či „*j'en ai marre*“ (mám toho plné zuby).³² Sprosté slovo se podle něj definuje vlastní obsahem, na který odkazuje – sexualita, defekace či trávicí mechanismus.³³

Připodobnit k českým „nadávkám“ můžeme ve francouzštině dva termíny: *injure* a *insulte*. *Injure* je podle slovníku *Le Nouveau Petit Robert de la langue française* výrazem ofenzívním: „*une parole offensante*“.³⁴ Cílem užití nadávky (*injure*) je tedy urazit či zranit nepřítele. Podle Guirauda *injures* také často odkazují na sexualitu či defekaci.³⁵ Mohou být tedy součástí sprostých slov.

²⁷ DUBOIS, George. *Dictionnaire de linguistique*. Paris: Larousse, 2002.

²⁸ DUCROT, Oswald a Tzvedan TODOROV: *Le dictionnaire des sciences de langage*. Paris: Seuil, 1972.

²⁹ *Larousse* [online]. [cit. 2020-07-24]. Dostupné z: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/vulgarisme/82651?q=vulgarisme#81678>.

„*Expression populaire qui n'est pas admise dans le bon usage.*“

³⁰ *Larousse* [online] op.cit: www.larousse.fr/dictionnaires/francais/vulgaire?q=Vulgaire#81672. „*ordinaire, commun, qui fait preuve de grossièreté.*“

³¹ GUIRAUD, P. op.cit., s. 5.

³² Cit. ibid, s. 9.

³³ Ibid.

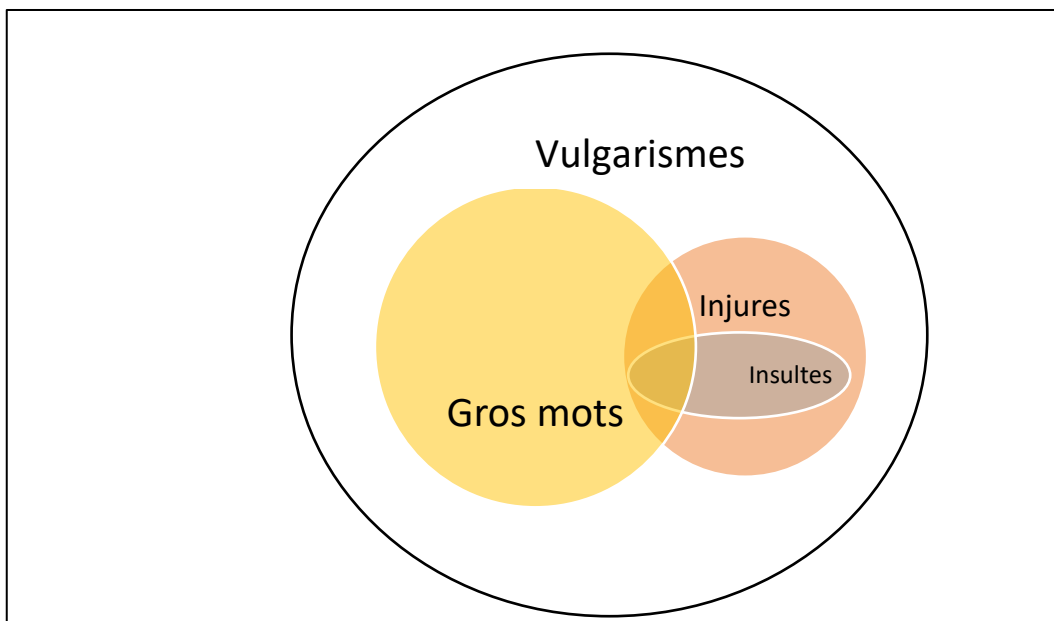
³⁴ *Le Nouveau Petit Robert de la langue française*, 2009. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. CD-ROM.

³⁵ GUIRAUD, P. op.cit., s.39.

Specifičtější a podřazenou skupinou slov se jeví „*insultes*“. Ty jsou chápány jako „slovo nebo akt, který slouží k uražení.“³⁶ Nemusejí být tedy přímo verbálního charakteru. Důležitá je ovšem přítomnost další osoby, jíž je *insulte* adresována.

Situace ve francouzské jazykovědě se tedy obdobně jako v českém prostředí jeví chaotická. Pro ilustraci uvedených poznatků nám pomůže následující schéma č. 2 *Pozice nadávky ve francouzské terminologii*. Na rozdíl od češtiny nejsou vulgarismy synonymem sprostých slov. Se sprostými slovy se částečně překrývá množina ofenzivních výrazů, nadávek „*injures*“, do níž spadá podmnožina „*insultes*“ vyžadující roli adresáta.

Schéma č. 2. *Pozice nadávky ve francouzské terminologii.*

V této kapitole jsme si uvedli a porovnali možné chápání vulgarismů, sprostých slov, nadávek a kleteb v prostředí obou jazyků. V naší práci budeme na základě srovnání obou lingvistických terminologií považovat nadávku za vulgarismus překrývající se se sprostým slovem, který mluvčí cíleně adresuje další osobě za účelem urážky, zesměšnění či dehonestace obecně.

³⁶ *Le Nouveau Petit Robert*, op.cit. „acte ou parole qui vise à outrager.“

3. CHARAKTERISTIKA A KLASIFIKACE NADÁVEK

V předchozí kapitole byla vysvětlena definice nadávky v prostředí lingvistické terminologie. V této kapitole nejprve popíšeme, jak nadávky fungují v sociokulturním prostředí, a následně přistoupíme k jejich členění z pohledu jazykovědného.

3.1. Sociokulturní charakteristika nadávky

Nadávky jsou ze své vztahové podstaty mluvčího směrem k adresátovi sociokulturním jevem. Princip nadávání je každému všeobecně známý. Mluvčí použije nadávku jako útok na adresáta se záměrem ho urazit. Často jsou této situaci přítomni i svědci (či svědek), kteří nejsou přímými účastníky komunikace. Svědek se pak může přiklonit na stranu mluvčího, čímž se urážka intenzifikuje, či na stranu adresáta, čímž zesílí překročení společenské normy mluvčím. Zmíněné překročení normy zdvořilého chování podle F. Čermáka „vyvolává sankci, která má obvykle sociální povahu vedoucí ke společenské ostrakizaci uživatele, pocitu opovržení apod.“³⁷ Jak ale mluvčí pozná, že překračuje normu? Překročení normy bychom mohli chápat jako výkon (či vyslovení) něčeho, co společnost nepřipouští; proniknutí do oblasti chápané jako tabu. Během procesu urážky adresáta může dojít k následujícím situacím:

- a) Tabu je porušeno vyslovením tabuizovaného slova. To má často za následek další obranné porušení tabu ze strany adresáta, vrcholící často hádkou.
- b) Aby nedošlo k porušení tabu, užije mluvčí eufemismu, např. „lehká žena“ místo „děvka“. Pokud již započne první slabiku nadávky, ale na poslední chvíli ji změní, vzniká eufemistický dysfemismus, např.: „Do prkýnka!“ namísto „Do prdele!“ či „Houby!“ místo „Hovno!“.

V naší práci se ale zaměřujeme na nadávky, které byly definovány jako slova společensky nepřijatelná (kap. 2.2.), tedy porušující tabu. Pro lepší porozumění si tento termín podrobněji rozeberme.

³⁷ ČERMÁK, F. Op.cit., s. 122.

3.1.1. Tabu

Slovo tabu pochází z tonžtiny, kde vyjadřuje striktní sociální zákaz některé z aktivit³⁸. To, co je zakázané a nepřijatelné, se v jednotlivých kulturách odlišuje. Za oblasti tabuizované ve většině lidských společenstvích bychom mohli považovat např. vraždu či znásilnění, jež jsou zakázány i zákony. Chápání tabu je individuální a závisí na věku, pohlaví, společenské vrstvě a vzdělání. Tabu je také časově proměnlivé, což souvisí s liberalizací společnosti, např. nahlížení na homosexualitu. Protože tabu není univerzální, liší se i chápání toho, co je nadávka. Katalánský lingvista J. Avellaneda uvádí následující příklad: „Pokud může být nadávka *negr*, pak i *bèloch*. Stejně tak jako je pro někoho urážkou *cikán*, pro jiné pak *gadžo*.“³⁹ Obecně chápaná tabu blíže specifikuje S. Ullmann v knize *Semantics*⁴⁰ a člení je do třech následujících skupin:

- a) Tabu strachu – souvisí s úctou a strachem z nadpřirozených bytostí jako jsou Bůh či ďábel.
- b) Citlivé tabu – vyhýbá se citlivé tematice smrti, nemoci či postižení. Jako příklad uveďme používání eufemismů u slovesa zemřít -> skonat, odejít ≈ *mourir* -> *décéder*.
- c) Tabu vlastnictví – potlačuje vlastní lidskou přirozenost. Týká se především oblasti sexu, vyměšování a částí lidského těla.

Pokud použitím nadávky mluvčí překračuje normu, záměrně tím tedy používá slovo či slovní spojení odkazující do sféry tabu. (Srov. sémantická pole nadávek 3.2.2 či seznam nadávek získaných dotazníkovým šetřením v přílohovém aparátu).

Poté, co jsme si názorně ukázali, jak nadávky fungují v sociokulturním prostředí, se nyní můžeme přesunout na jejich jazykovou charakteristiku.

³⁸ HROUDOVÁ, Š. Op. cit., s. 19.

³⁹ AVELLANEDA, J. Op. cit., s. 25. „Si *negre* pot ser un despectiu, també ho pot ser *blanc*. I si *gitano* és un insult per a alguns, també ho és *paio* per a uns altres.“

⁴⁰ ULLMANN, S. Op. cit., s. 204-209.

3.2. Jazyková charakteristika nadávky

V této podkapitole se pokusíme vysvětlit, jak nadávky fungují z pohledu lingvistického. Pro přehlednost přistoupíme také k jejich rozřídění, a to nejprve podle formálních (z morfosyntaktického a lexikologického hlediska) a následně dle sémantických kritérií. U všech francouzských příkladů je v závorce uveden překlad autora práce do češtiny za pomoci slovníku *Pas de blème!*⁴¹; chybí-li, jedná se o ekvivalent českého příkladu. Důležité je také zmínit, že většina uvedených příkladů (kromě těch označených hvězdičkou) byla čerpána z korpusu slov získaných dotazníkovým šetřením v praktické části práce (kompletní výsledky dotazníků jsou zveřejněny v přílohovém aparátu).

3.2.1. Dělení dle kritéria formálního

Nejprve se z formálního hlediska zaměříme na to, v jakých slovních druzích jsou nadávky zastoupeny. Jejich spektrum je poměrně pestré. Nejčastěji se nadávky vyskytují ve formě substantiv. Logickým vysvětlením se jeví fakt, že substantiva slouží mimo jiné k označování osob, čehož se při nadávání dopouštíme. Pro příklad uveďme české nadávky „*idiot*“, „*kráva*“ nebo francouzské „*un idiot*“, „*une pute*“ (děvka). Často zastoupeným slovním druhem se jeví i adjektiva, užívaná buďto izolovaně ve formě jmenné části přísudku (fr. attribut), např.: „**debilní*“, „*con(ne)*“ (blbý), „*enfoiré(e)*“ (zasraný), nebo v roli přívlastku doprovází podstatné jméno: „*píča zkurvená*“, „*un putain con*“. Ve francouzštině se poměrně často jako intenzifikátor objevuje adjektivum *sale* (špinavý/á): „*sale chien*“ (špinavý pes), „*sale pute*“ (špinavá děvka). Zajímavá je pozice nadávkového adjektiva. V češtině stojí většinou za substantivem, ve francouzštině před, což nejsou jejich obvyklá umístění. Tuto skutečnost lze vysvětlit hlavním důrazem, který je kladen právě na adjektivum. Velmi hojně jsou pak zastoupena i slovesa, např.: „*srát*“, „*jebat*“, „*emmerder*“ či „*baiser*“. Nutno podotknout, že však nikdy nestojí samostatně, ale jsou součástí slovního spojení: „*seru na tebe*“, „*je te baise*“ (jebu na tebe). Z uvedeného výčtu je patrné, že jako nadávky se používají pouze slova, která jsou nositelem vlastního lexikálního významu. Gramatické slovní druhy, jako jsou např. předložky, nenesou samy o sobě, tj. stojí-li v izolované pozici, žádný náznak nadávky. Mohou se však stát součástí nadávky ve formě sousloví: „*Jdi do prdele*“,

⁴¹ *Pas de blème! : slovník slangu a hovorové francouzštiny*. Brno: Lingea, 2012.

„un fils de pute“ (z kurvysyn). To je mnohem častější ve francouzštině, a to díky používání předložkových vazeb namísto deklinací.

Tím se dostáváme k dalšímu možnému třídění nadávek, a to z pohledu slovotvorného procesu. Ten je u nadávek velmi aktuální, neboť neustále vznikají nové nadávky. Ty mohou být tvořeny samotným slovem – buď z oblasti tabu (*debil*, *débile*), nebo na základě metaforické podobnosti (*prase*, un *cochon*). Často se setkáme s nadávkami vzniklými kompozicí (*z kurvysyn*, un *fils de pute*), derivací (*sráč*, un *emmerdeur*) či tronkací (*homouš*⁴², un *pédé*). Ve francouzštině navíc ke vzniku nových nadávek napomáhá tzv. *verlanisation*, tedy promíchávání slabik již existujícího slova – „*taspèche*“ od „*pétasse*“ (kurva) – či v případě jeho jednoslabičnosti čtení pozpátku: „*teubé*“ od „*bête*“ (hlupák), „*feuj*“ od „*juif*“ (Žid). Jednotlivé slovotvorné prostředky navíc mohou probíhat souběžně. K přesnému dohledání vzniku jednotlivých nadávek slouží etymologicky specializované slovníky, např. *Dictionnaire des jurons*⁴³ od Pierra Enckella.

3.2.2. Dělení dle kritéria sémantického

Nadávky je možno klasifikovat také z hlediska sémantického. Přestože všechny nadávky mají za cíl útok na adresáta za účelem jeho ponížení či zesměšnění, pocházejí z odlišných sémantických polí. V odborné literatuře lze dohledat několik teorií jejich rozdělení, které budou v této podkapitole představeny. Uvedené příklady jednotlivých nadávek opět pochází z dat získaných dotazníkovým šetřením.

Z roku 1998 pochází sémantická teorie francouzské lingvistky C. Rouayrenc. Ta v monografii *Les Gros mots*⁴⁴ rozlišuje tři sémantické skupiny nadávek:

1. Sexualita

- a) ženské pohlavní orgány; např. „*píča*“, „*con*“
- b) mužské pohlavní orgány; např. „*čurák*“, „*tête de bite*“ (žalud)
- c) pohlavní akt; např. „*jebat*“, „*niquer*“
- d) sperma; např. „*mrdka*“, „*jute*“

⁴² Při slovotvorbě došlo kromě tronkace také k připojení sufixu „-ouš“.

⁴³ ENCKELL, Pierre. *Dictionnaire des jurons*. Paris: Presses Universitaires de France, 2004.

⁴⁴ ROUAYRENC, C. Op. cit., s. 34.

- e) homosexualita; např. „buzerant“, „*pédé*“
- f) prostituce; např. „děvka“, „*salope*“
- 2. Vyměšovací funkce
 - a) řitní otvor; např. „Jdi do prdele“, „*trou du cul*“ (díra do zadku)
 - b) defekace; např. „sráč“, „*emmerdeur*“
- 3. Náboženství; např. „židák“, „*feuj*“

Rozdělení C. Rouayrenc je velmi detailní. Do hlavních třech skupin nadávek, tedy sexuality, vyměšování a náboženství, můžeme zařadit většinu nadávek. Některé však do žádné ze zmiňovaných sémantických polí nezapadají, např. velmi obvyklé nadávky „kráva“, „blbec“, „*nègre*“ (negr) či „*débile*“ (debil). Uvedeme si tedy další možné členění od katalánského lingvisty J. Avellanedy⁴⁵:

- 1. Náboženství; např. „židák“, „*feuj*“
- 2. Biodiverzita (rostliny a živočichové); např. „kráva“, „*trueie*“ (svině)
- 3. Pohlaví a sexualita; např. „kurva“, „*pétasse*“
- 4. Lidské tělo (včetně jeho částí a deformací); např. „kokot“, „*gros cul*“ (tlustoprd)
- 5. Dětství, stáří a nemoci; např. „kretén“, „*crétin*“

Toto členění sice počítá se slovy z prostředí zvířecí říše, naopak od C. Rouayrenc ale nezmiňuje nadávky skatologického charakteru. Rasistické výrazy jako „negr/*nègre*“ ani slova z politického prostředí např. „*komouš“ či „**facho*“ (nácek) nejsou ani do jednoho z uvedených sémantických polí zařaditelná.

Pro získání dat dotazníkovým šetřením v praktické části (kap. 4) byl tedy syntézou uvedených třídění vytvořen nový možný seznam sémantických polí, z nichž nadávky pocházejí:

- 1. Nemoci a známky mentální retardace
- 2. Sexuální orgány, sexuální aktivity a deviace
- 3. Náboženství, rasa a etnicita
- 4. Skatologická tematika
- 5. Rostliny, živočichové a houby
- 6. Rodina a jiná sociální uskupení

⁴⁵ AVELLANEDA, J. Op. cit., s. 22.

Po představení základní charakteristiky a členění nadávek v sociokulturním i lingvistickém prostředí je nyní možno přejít k praktické části práce.

4. PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části předkládané práce je sledován výskyt a užívání jednotlivých nadávek na základě dotazníkového šetření. Po jeho představení budou postupně porovnány odpovědi českých a francouzských mluvčích, ze získaného korpusu slov pak budou vytipovány nejčastěji užívané nadávky z obou jazykových prostředí, u kterých budeme za použití korpusových manažerů sledovat jejich překladové ekvivalenty.

4.1. Dotazníkové šetření

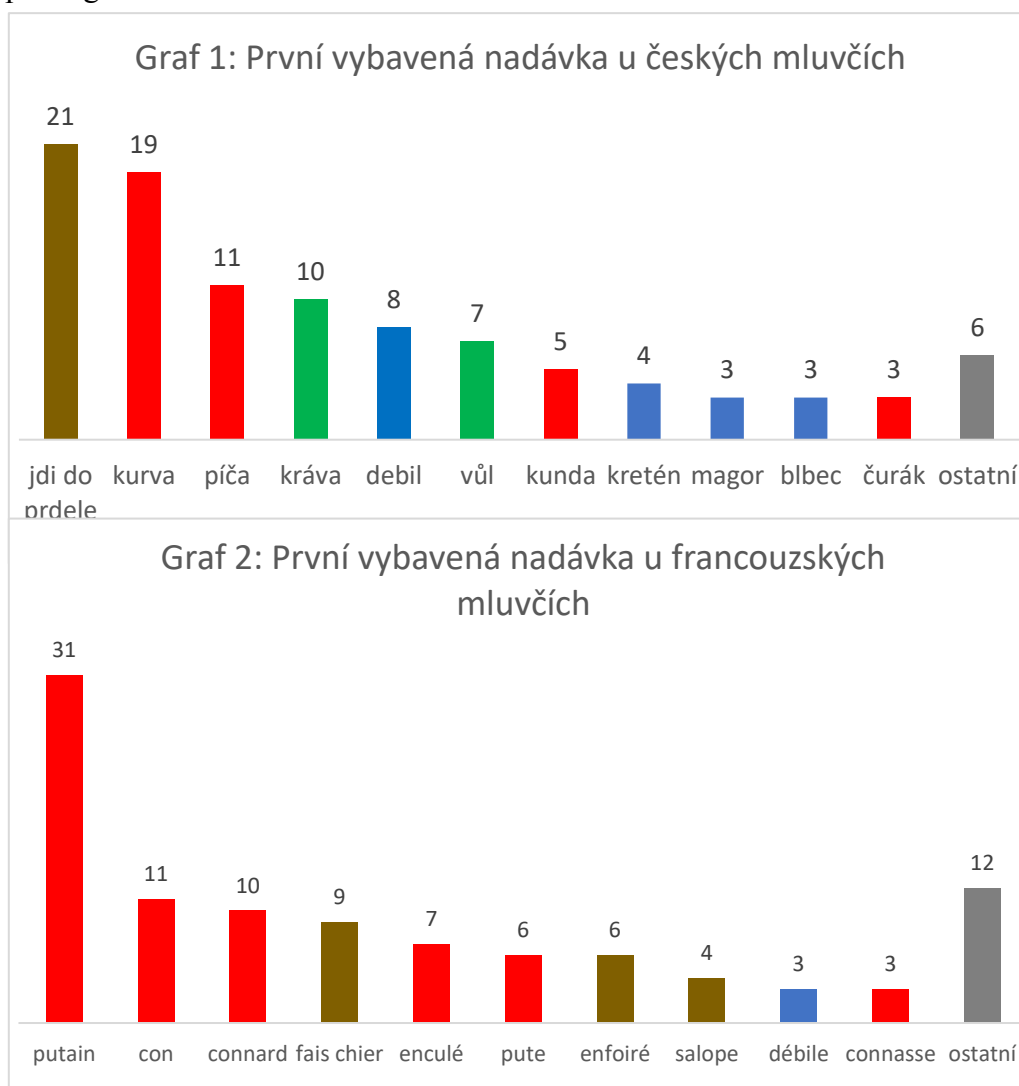
Za účelem sledování překladových ekvivalentů jednotlivých nadávek na korpusovém manažeru bylo potřeba vybrat reprezentativní vzorek zkoumaných slov. K tomu posloužilo dotazníkové šetření, které mělo podle původního předpokladu sloužit k ověření nejčastějších nadávek, jež uvádí cizojazyčné slovníky vulgarismů.⁴⁶ Dotazníkovým formulářem (k nahlédnutí v přílohovém aparátu), který autor distribuoval prostřednictvím soukromých komunikačních kanálů, byly získány odpovědi od 100 českých a 100 francouzských rodilých mluvčích. Abychom dosáhli vyváženosti vzorku, museli respondenti uvést jejich pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání, přičemž odpovědi od nezletilých respondentů byly odstraněny. I přes značné komplikace při hledání respondentů (zejména francouzských mluvčích nad 36 let) bylo dosaženo vyváženého vzorku. Ze sta respondentů obou národností tvoří věkovou skupinu 18-35 let a skupinu 36 let a více v obou jazycích 50 % mluvčích. Mužské pohlaví je zastoupeno 49 % Čechů a 51 % Francouzů, ženské pak 51% Češek a 49 % Francouzek. 52 % lidí obou národností mělo dosažené nejvýše středoškolské vzdělání, 48 % pak vysokoškolské.

Respondenti odpovídali nejprve na tři aktivační otázky zkoumající četnost užívání nadávek. Při nich si měli vzpomenout, kdy naposledy zaslechli a kdy sami použili nadávku. Dotazování byli také na to, jestli je pro ně přijatelnější nadávku napsat či vyslovit. Výsledky české i francouzské skupiny mluvčích jsou srovnatelné. Jednou denně nadávku zaslechne 65 % Čechů a 67 % Francouzů, jednou týdně pak alespoň 29 % českých a 30 % francouzských mluvčích. S tím

⁴⁶ ŠIMÁČKOVÁ, Cecílie. *Sedmijazyčný slovník vulgarismů*. Praha: Plot, 2009, BAJGER, Kryštof a kol. *Slovník vulgarismů: sprostě v sedmi jazycích*. Praha, Agave, 2005, *Pas de blème!*, Op. cit.

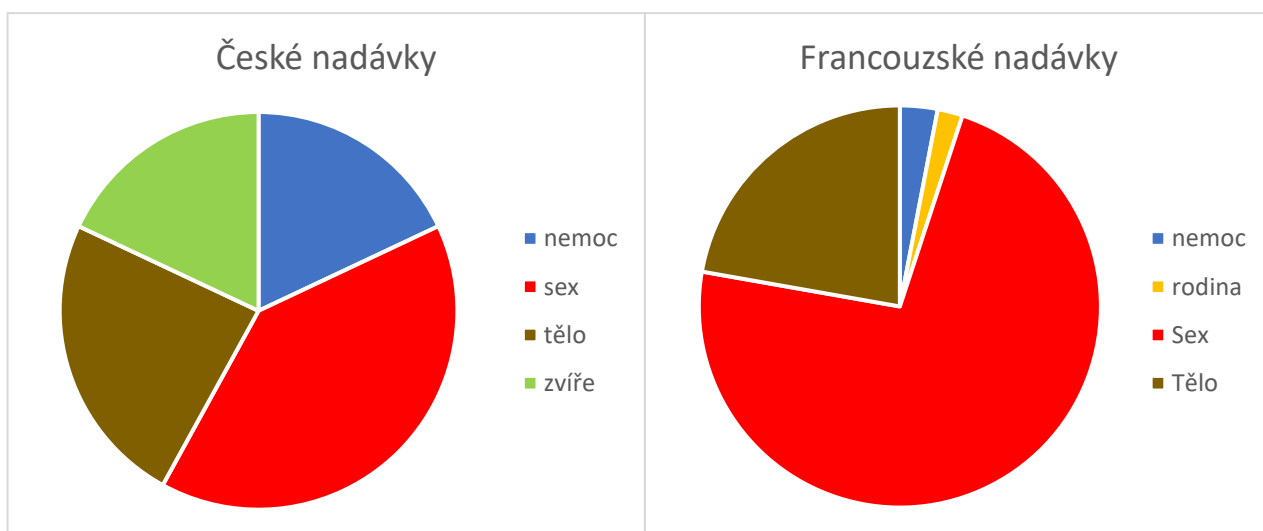
koresponduje vlastní použití nadávky – v den šetření si je jejího vyslovení vědomo na 55 % Čechů a 60 % Francouzů, za poslední týden pak 30 % českých a 35 % francouzských mluvčích. Naprosto shodná jsou i data ze třetí otázky. 78 % Čechů i Francouzů nadávku raději vysloví, než by ji napsalo, přičemž 18 % dotázaných je to jedno. Je tedy parné, že Češi nadávají obdobně často jako Francouzi.

Během odpovídání na otázku zjišťující poslední setkání se s nadávkou si nejspíš respondenti již vzpomněli na nějakou konkrétní. Tu pak mohli uvést v další otázce „Jaká nadávka Vás napadne jako první?“. Důležité je zmínit, že ze strany českých mluvčích docházelo při sběru dat k šumům. Byly uváděny výrazy, které se neslučují s námi definovanou nadávkou (např. „do prdky na krtky“), ale jednalo se spíše o kletby. Odpovědi těchto mluvčích bylo pro velký počet respondentů možné odstranit a nahradit jinými. Nadávky, které se Čechům vybaví jako první, jsou v procentech uvedeny v následujícím grafu č. 1, data od francouzských respondentů pak v grafu č. 2.

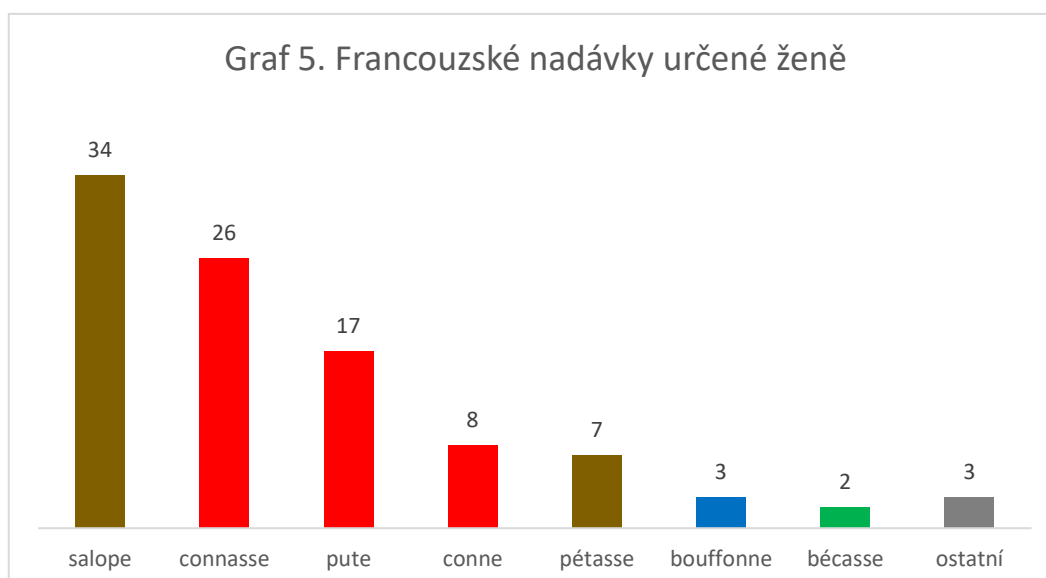
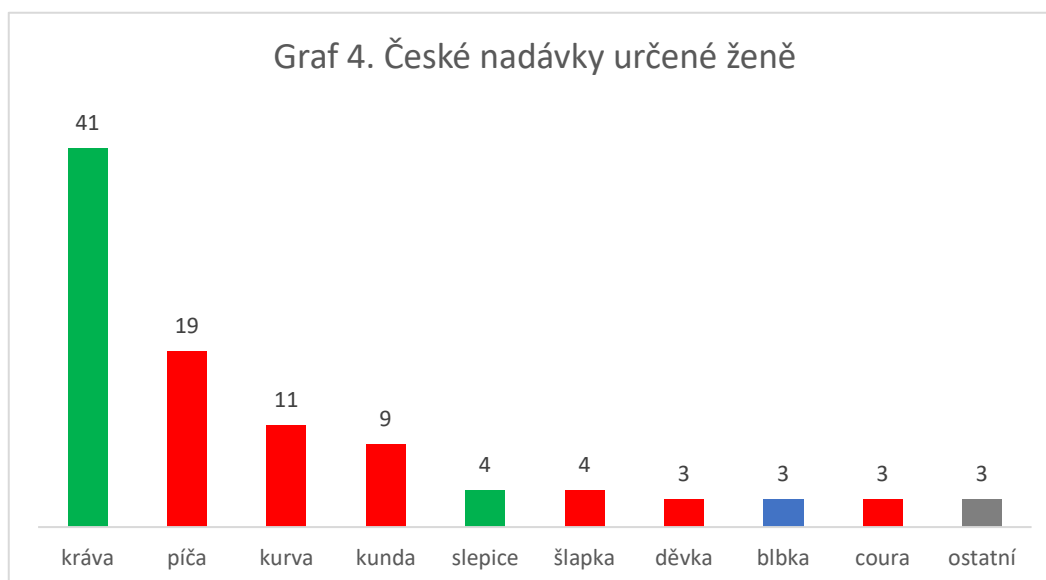
Češi tedy nejčastěji posílali adresáta „do prdele“, francouzský ekvivalent „*fais chier*“ najdeme ale až na čtvrté pozici. V pořadí druhá a třetí nadávka „kurva“ a „píča“ (ve 2 % uvedená jako „piča“) zabírají u francouzských mluvčích první dvě pozice „*putain*“ a „*con*“. Ve francouzštině pětici nejčastěji uvedených nadávek uzavírá „*enculé*“ odkazující na homosexualitu – v českém prostředí nebyl zastoupen žádný ekvivalent. Častá je ovšem nadávka „kráva“, kterou Francouzi také neuvádí. 8 % Čechů pak uvedlo slovo francouzského původu „debil“, které u francouzských mluvčích překvapivě zaujalo pouhá 3 %. Získané nadávky byly následně roztrženy do šesti skupin podle sémantických polí, kterých se týkají (podle seznamu v kap. 3.2.2, s. 20): nemoci a známky mentální retardace (modře), sexuální orgány, sexuální aktivity a deviace (červeně), náboženství, rasa a etnicita (žlutě), tělesná a skatologická tematika (hnědě), rostliny, živočichové a houby (zeleně) a rodina a jiná sociální uskupení (oranžově). Porovnáním českých a francouzských nadávek v grafu 3 zjistíme, že u obou jazykových skupin dominuje oblast sexu a velmi zastoupená je také tematika skatologická. České nadávky se velmi často týkají také známek mentální retardace či zvířat. Nadávky z říše zvířat u francouzských respondentů zcela chybí, naopak se v menším měřítku setkáme s urážkou adresátovy rodiny.

Graf 3. Sémantická pole první vybavené nadávky.

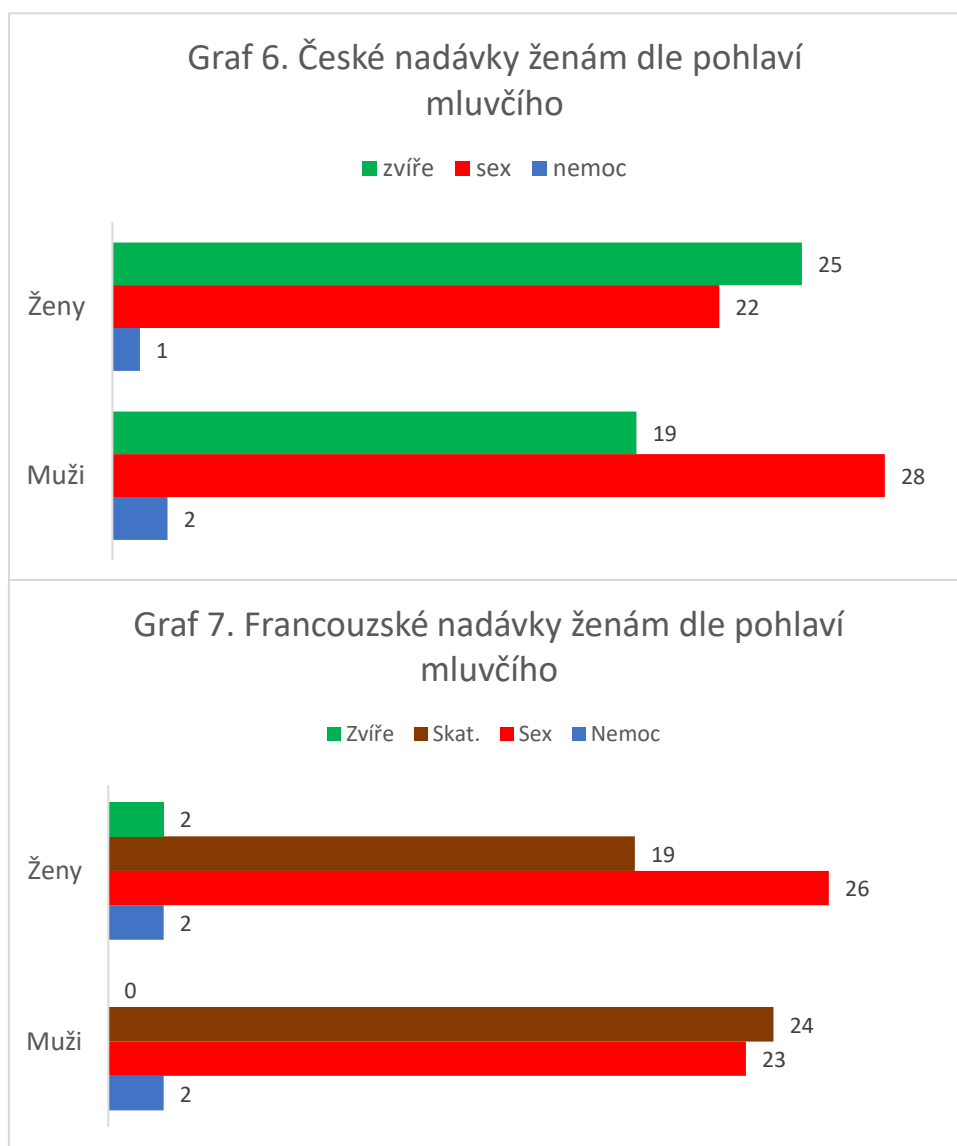

Protože nadávka je vždy určena konkrétnímu adresátovi, bylo pro získání přesnějších dat potřeba jej specifikovat. V dalších dvou otázkách tedy měli respondenti za úkol uvést první nadávku, kterou si vybaví, adresovanou nejprve ženě, následně muži. U nadávek určených ženám v českém prostředí dominuje

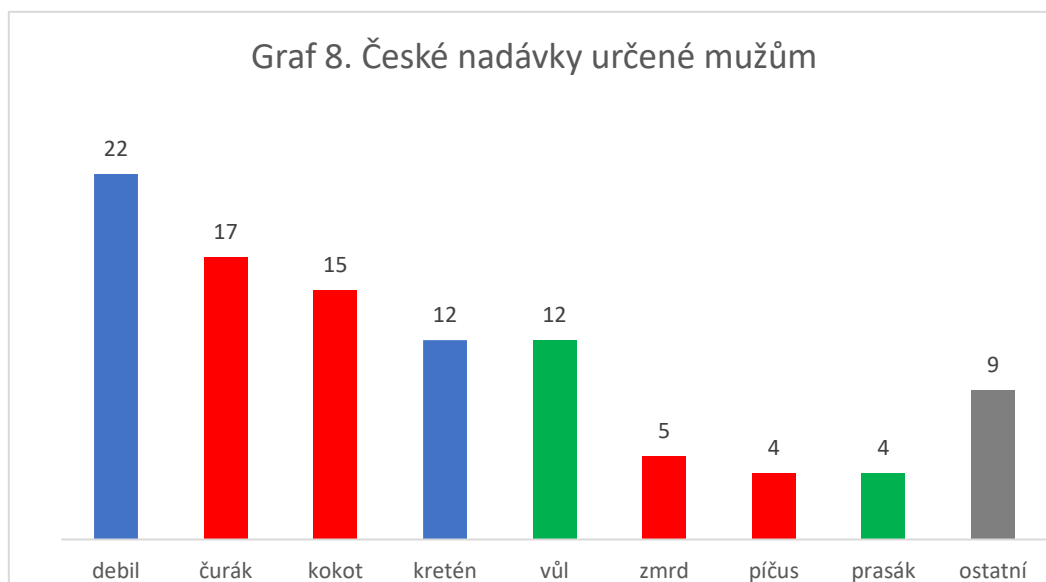
„kráva“ se 41 %. Další nadávka zvířecího charakteru „slepice“ zaujímá pátou pozici. Ve francouzštině se setkáme s jedinou zvířecí nadávkou „*bécasse*“ (sluka) až na konci seznamu s pouhými 2 %. Francouzští mluvčí nejčastěji uvedli nadávku s odkazem na výkaly „ *salope*“ (34 %), na páté pozici pak „*pétasse*“ s flatulenční konotací. V českém prostředí se žádné nadávky ze skatologického sémantického pole nevyskytují. Přibližně stejně jsou pak v obou jazycích zastoupeny nadávky sexuální charakteru odkazující buďto na ženské pohlavní orgány – „píča“, „kunda“, „*connasse*“ (či varianta „*conasse*“, která byla sloučena) a „*conne*“ – anebo na prostituci – „kurva“, „šlapka“, „děvka“, „*coura*“ a „*pute*“. 3 % v obou jazykových skupinách odkazují na nedostatečnou známku intelektu výrazy „blbka“ a „*bouffonne*“ (kašpar v ženském rodě). Příklady jsou demonstrovány na následujících grafech – č. 4 pro české nadávky, č. 5 pak pro francouzské.

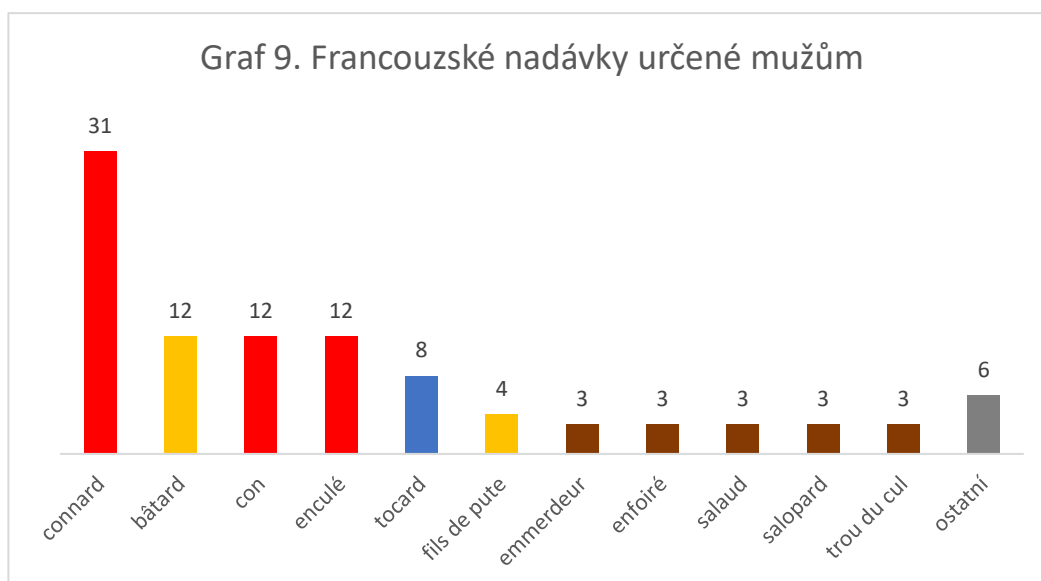
Díky získaným metalingvistickým datům a vyváženosti dotazníku bylo možné porovnat, zda se liší nadávání dle pohlaví mluvčích, tedy jak nadávají muži ženám a ženy samy sobě. Pro sledování byly nadávky opět roztrženy do šesti sémantických polí. Česká nadávka „čubka“, mající jak sexuální, tak zvířecí konotaci, byla začleněna do oblasti sexuality. Šetření přineslo zajímavé výsledky. Na základě pozorování můžeme tvrdit, že čeští muži nadávají ženám nejčastěji slovy týkajícími se sexuality, a to hned v 28 % případů. Ženy tyto nadávky nevolí tak často (pouze v 22 %), ale upřednostňují zvířecí pojmenování, jak je patrné z grafu č. 6. Ve francouzštině se pak setkáváme se zcela opačnou tendencí. Zatímco u mužů jsou nadávky skatologické i sexuální frekvenčně vyrovnané, ženy ženám nadávají daleko častěji sexuálními termíny, s rozdílem 7 %, jak vidíme v grafu č. 7. Nastává pak sociologická otázka, zda se ženy obecně, pokud nadávají „vlastnímu“ pohlaví, uchýlí k mírnější, nebo naopak pro ně sprostější nadávce.

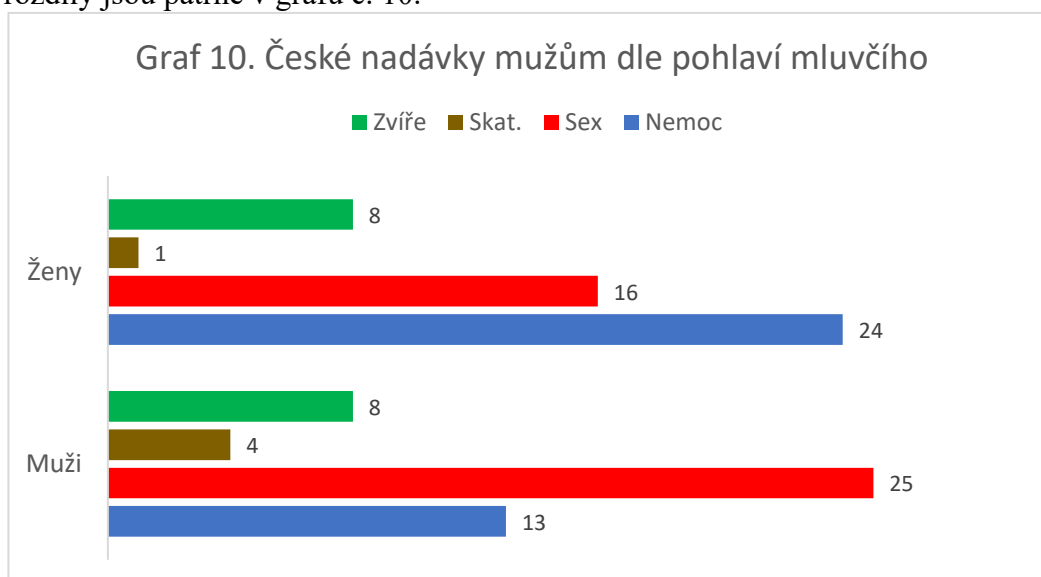
V další otázce jsme se v rámci dotazníkového šetření zabírali nadávkami určenými mužům. Od českých respondentů v dotazníku převládaly nadávky „debil“ (22 %), „čurák“ (14 %) a méně obvyklá varieta „čůrák“ (3 %), jež byly sloučeny dohromady, dále pak „kokot“ (15 %), „kretén“ (12 %) a se stejnou četností „vůl“ (srov. graf č. 8). Dvě z pěti nejčastěji uvedených nadávek tedy označují nemoc či známku mentální retardace (debil a kretén), dvakrát jsou zastoupeny nadávky sexuálního charakteru (čurák a kokot), jednou pak zvířecího (vůl). Zatímco ženám byly adresovány hlavně nadávky zvířecí a sexuální, týkající se prostituce, muži jsou českými nadávkami označováni jako mentálně zaostalí, nebo se sexuální nadávky týkají mužského přirození. Sémantická pole nadávek určených mužům a ženám se tedy v češtině odlišují.

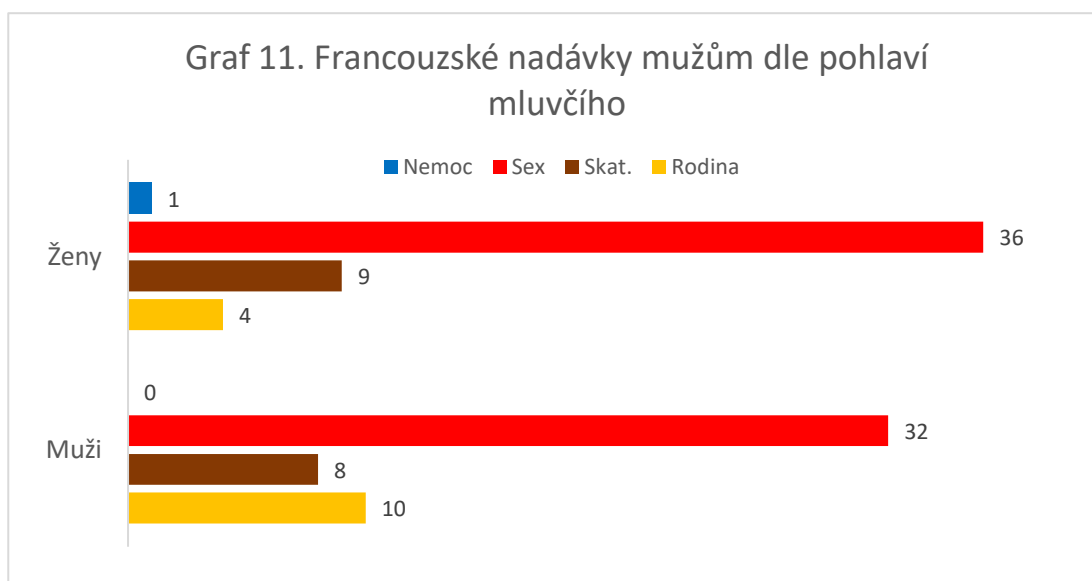
Mezi francouzskými nadávkami jsou pak zastoupeny odlišné sémanty. Naprosto převažují nadávky sexuálního charakteru – „*connard*“ (31 %) a o druhou pozici se dělí „*con*“ (12 %), odkazující překvapivě na ženské pohlavní orgány či „*enculé*“ (12 %) s konotací pasivního análního styku. Na druhém místě stojí také nadávka rodinného charakteru „*bâtard*“ (12 %) značící nemanželský původ. Francouzské nadávky se sice shodují se sexuální tematikou s těmi českými, nejsou ovšem zastoupeny termíny označující slabý intelekt. Pokud porovnáme nadávky adresované jednotlivým pohlavím, u ženských nadávek ve francouzštině převládají skatologické výrazy, které jsou u mužů používány spíše okrajově (kolem 3 %). U mužů se pak častěji odkazuje na rodinné zázemí, než je tomu u žen. Získané francouzské nadávky jsou znázorněny v grafu č. 9.

Získané české i francouzské nadávky pro muže byly opět seskupeny dle sémantických polí, aby bylo možné porovnat, zda se liší jejich užívání v závislosti na pohlaví mluvčího. Česká nadávka „prasák“ byla i přes možnou sexuální interpretaci zařazena mezi nadávky zvířecí, neboť tam odkazuje svým kořenem. Pokud začneme opět českými nadávkami pro muže, zjistíme obdobný trend jako u nadávek adresovaných ženám. Muži pro titulování vlastního pohlaví nejčastěji používají sexuální nadávky (25 %), stejně jako tomu bylo u nadávání ženám. Ženy jsou v tomto ohledu střídmější (16 %), muže nejčastěji označují termíny s konotací mentální retardace (24 %). Muži také častěji používají skatologické nadávky, které se u ženských respondentek téměř nevyskytují. Obě pohlaví používají pro nadávání mužům stejný počet zvířecích jmen. Volba lexika na základě jeho sémantického pole se tedy při nadávání mužům výrazně odlišuje dle pohlaví mluvčího. Tyto rozdíly jsou patrné v grafu č. 10.

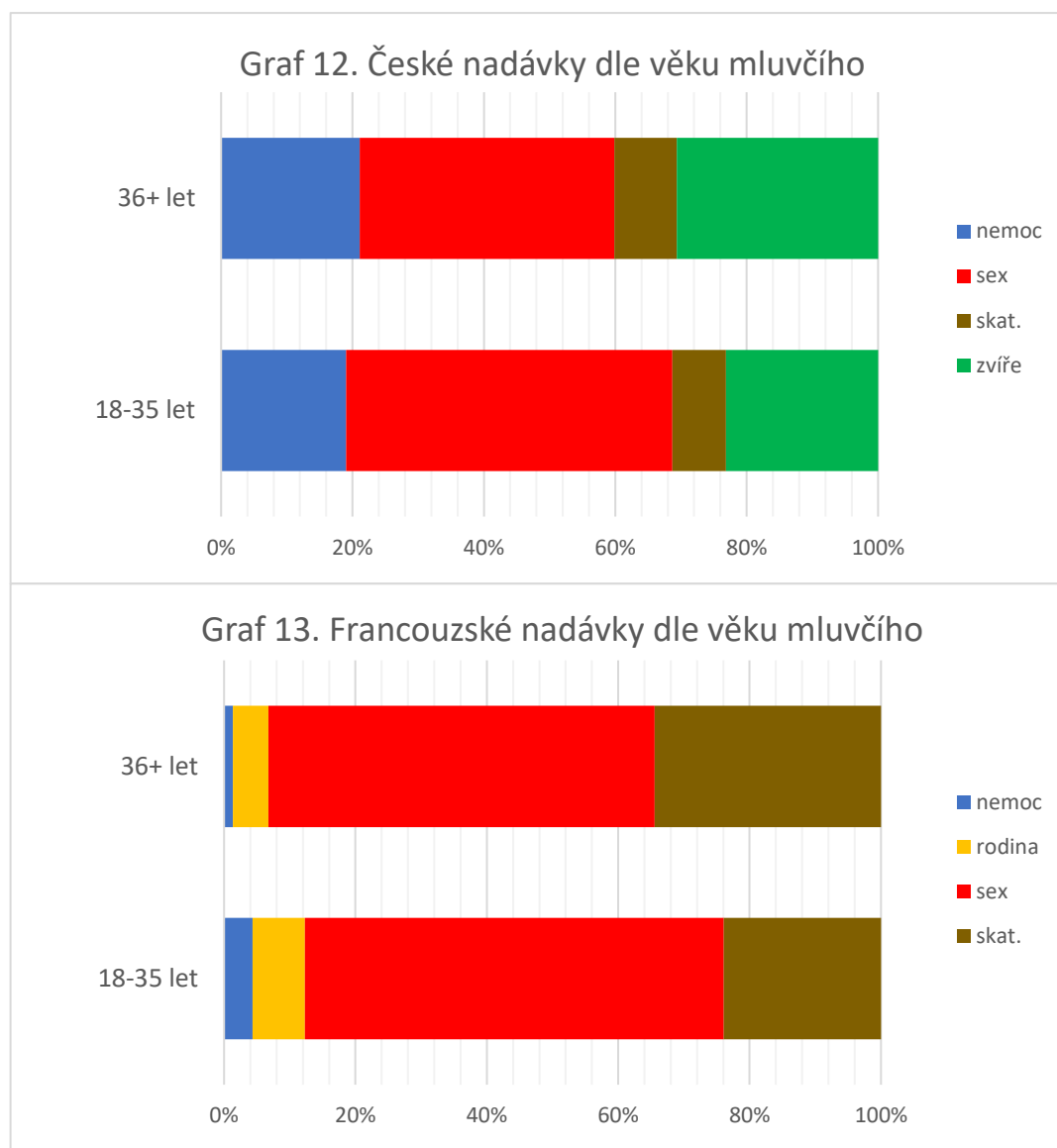

I u francouzských mluvčích najdeme rozdíly u jednotlivých pohlaví při výběru nadávky určené muži. Primární sémantické pole zjištěných nadávek, tedy oblast sexu, je nejvíce zastoupeno u obou pohlaví, přičemž s mírným přesahem u žen, stejně jako tomu bylo u nadávek adresovaných ženám. Rozdíl najdeme na druhé pozici. Zatímco ženy mužům adresovaly nadávky skatologické povahy, muži volili útok na adresátovu rodinu. U francouzských mužů nebyla zjištěna žádná nadávka reflektující intelekt adresovaného muže. Zmiňované rozdíly jsou znázorněny v grafu č. 11. Při srovnání s grafem č. 10 je zřejmé, že rozdíly volby lexika v závislosti na pohlaví jsou více patrné u českých než u francouzských respondentů.

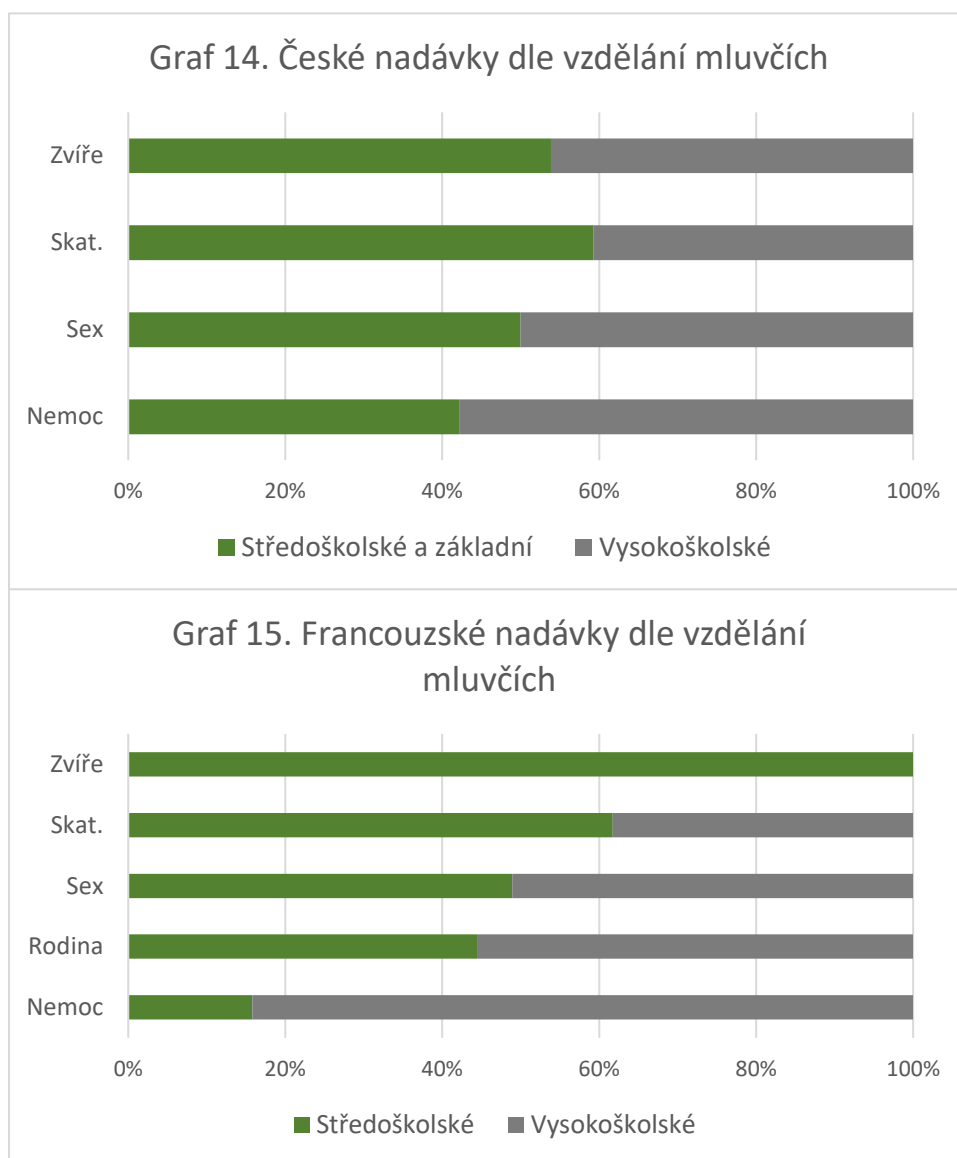
Sloučením získaných odpovědí na první tři otevřené otázky dotazníku, tedy na první vybavenou nadávku, nadávku určenou ženě a nadávku určenou muži, byl vytvořen korpus nadávek, u kterých lze předpokládat, že patří mezi nejčastěji používané. Tento reprezentativní vzorek byl znovu roztříděn do šesti skupin dle stanovených sémantických polí a následně rozdělen podle nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů na dvě skupiny – mluvčí se základním či středoškolským vzděláním versus mluvčí s dokončeným vysokoškolským vzděláním a dle věku – 18-35 let a 36 let a více. Cílem bylo zjistit, zda se odlišná volba lexika, tak jako tomu bylo v závaznosti na pohlaví, prokáže také u těchto skupin. Pokud začneme srovnáním užívaných nadávek dle věkových skupin, můžeme konstatovat, že čeští i francouzští mluvčí jednají při volbě sémantu obdobně. Mladší generace volí výrazně častěji nadávky sexuálního charakteru, než je tomu u mluvčích starších 36 let. U Čechů jsou tyto nadávky voleny na úkor zvířecích pojmenování, u Francouzů pak na úkor nadávkám skatologického charakteru. Ostatní sémantická pole

zůstávají u obou věkových skupin neměnná. Příklady je možné demonstrovat na grafu č. 12 pro české mluvčí a na grafu č. 13, který znázorňuje situaci francouzského jazykového prostředí.

Při srovnání sémantických polí u jednotlivých nadávek dle nejvyššího dosaženého vzdělání můžeme také pozorovat souměrné tendence u českých a francouzských respondentů. Sexuální tematika, jež se stala distinktivní při srovnání věkových skupin, je v případě dosaženého vzdělání na obou stranách rovnoměrně zastoupena 50 % v českém i francouzském jazykovém prostředí, což neplatí o dalších sémantických polích nadávek. Vyrovnanější je situace u českých mluvčích. U respondentů s ukončeným vysokoškolským vzděláním je silnější tendence používat nadávky odkazující na nemoci a známky mentální retardace. Češi s nižším dosaženým vzděláním pak častěji inklinují ke skatologickým a zvířecím nadávkám. U francouzských respondentů je tato tendence ještě patrnější.

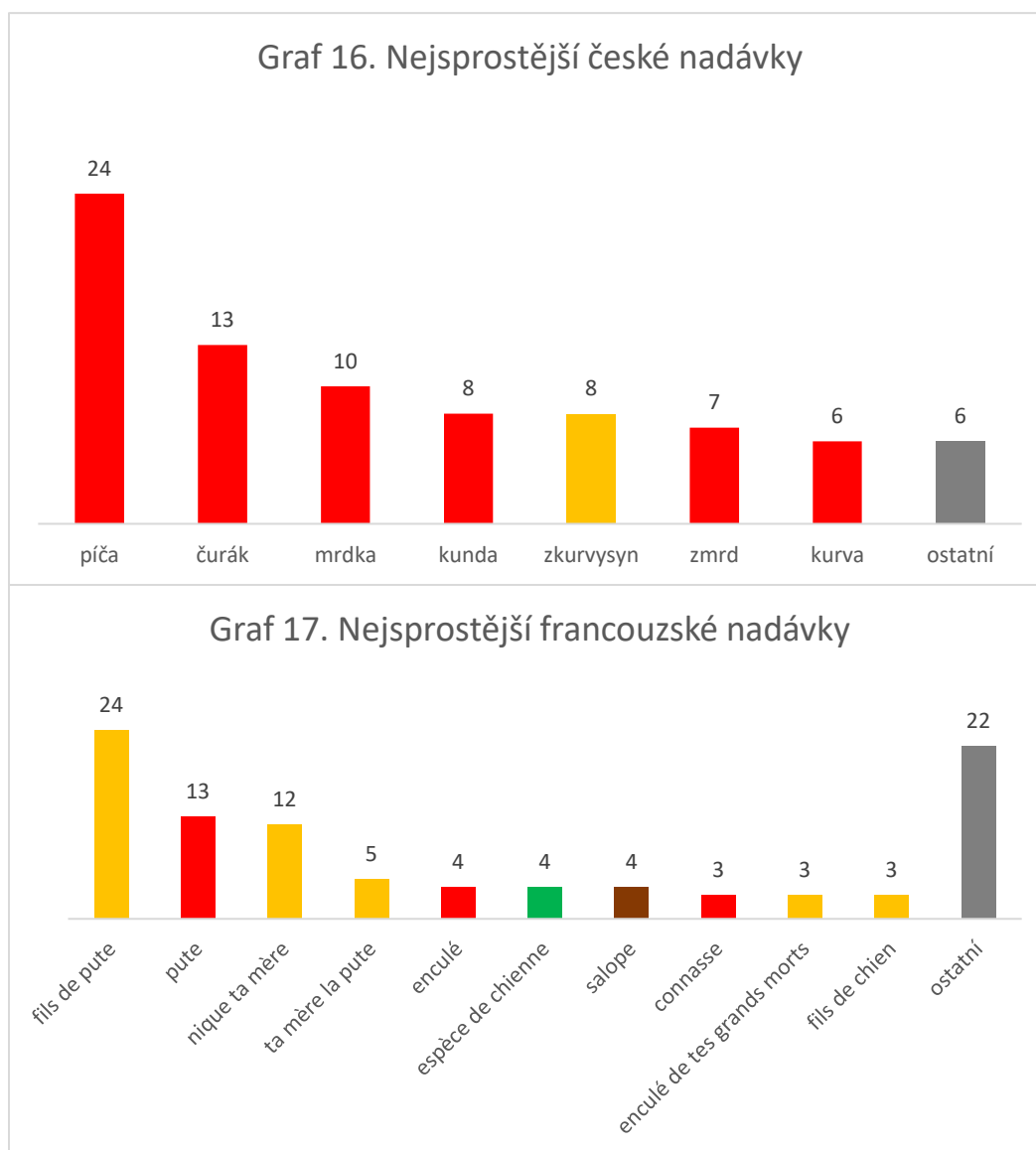
Více než 80 % všech nadávek naznačujících slabší intelekt adresáta bylo použito respondenty s vysokoškolským vzděláním. U této skupiny mluvčích také převažují nadávky útočící na adresátovu rodinu. Francouzi s nejvýše dosaženým středoškolským vzděláním pak, stejně jako jejich česká ekvivalentní skupina, inklinují ke skatologickým nadávkám či označením zvířat (ta dokonce mezi vysokoškoláky vůbec zaznamenána nebyla). Tyto paralelní tendence u obou jazykových skupin vycházejí z níže uvedených grafů č. 14 pro české a č. 15 pro francouzské respondenty.

Zbývajících šest otázek dotazníku pak respondenty přímo navádělo k vyplnění nadávek z jednotlivých sémantických polí. Získaný vzorek nadávek by zasluhoval podrobnější analýzu překračující rozsah a zadání tohoto bakalářského úkolu. Můžeme však v rychlosti shrnout alespoň zběžná pozorování. Při potřebě sdělit adresátovi, že je hloupý, používají čeští i francouzští mluvčí nadávky i z jiných sémantických polí, než z primárního označujícího nemoci a známky mentální retardace. U Čechů jsou 10 % zastoupeny nadávky zvířecí, zejména pak „vůl“, u francouzských respondentů se pak ve 20 % odpovědí vyskytovaly nadávky sexuálního charakteru, zvláště „*con*“ odkazující na ženské pohlavní orgány.

To, jak nadávky vypovídají o sociokulturním prostředí mluvčího, je patrné i ze srovnání odpovědí na otázky na nadávku rasového, etnického či náboženského charakteru. Na tuto fakultativní otázku odpovědělo pouze 67 % francouzských a 61 % českých respondentů. U obou jazykových skupin převažují výrazy označující negroidní rasu či vyznavače judaismu. Francouzští mluvčí častěji u slova Žid „*juif*“ uvedli verlanizovanou podobu „*feuf*“. V českém jazykovém prostředí byly, na rozdíl od francouzského, zastoupeny výrazy odkazující na vietnamskou komunitu („*větev*“, „*ťaman*“) a na Romy. Tyto nadávky francouzští mluvčí neuvedli. Setkáme se u nich ale s nadáváním Arabům („*sale arabe*“ a verlanizované podoby „*beur*“, femininum „*beurette*“), či dokonce s považováním europoidní rasy za nadávku („*blanc*“).

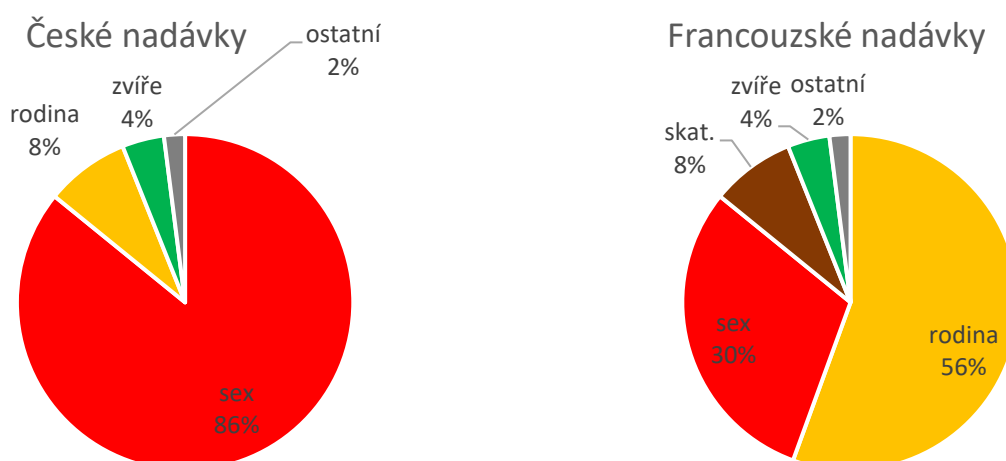
V poslední otázce dotazníku měli respondenti uvést pro ně nejhorší či nejsprostější nadávku. Čeští mluvčí se shodovali na menším počtu nadávek než jejich francouzští kolegové. Jako nejsprostější české nadávky byla uvedena slova „*píča*“ (24 %), „*čurák*“ (13 %) a „*mrdka*“ (10 %). Francouzští mluvčí uvedli mnohonásobně širší řadu pro ně nejsprostějších nadávek. První pozici obsadil ekvivalent českého zkurvysyna „*fils de pute*“ (24 %), druhou „*pute*“ (dívka) (13 %) a následně sousloví odkazující na pohlavní styk s matkou adresáta „*nique ta mère*“ (12 %). Získané nejsprostější nadávky s uvedenou četností výskytu jsou demonstrovány na následujících grafech – graf č. 16 pro české nejsprostější nadávky a graf č. 17 pro francouzské.

Získané nadávky byly, tak jako tomu bylo u předchozích otázek, roztrženy podle jednotlivých sémantických polí do šesti skupin a následně porovnány. Třídění bylo tentokrát komplikované a nelze zpochybnit, že některé nadávky by bylo možné začlenit do jiné skupiny. Jako příklad uvádíme českou nadávku „zkurvysyn“ zapadající jak do sexuální, tak rodinné sémantiky. V tomto případě byla zařazena mezi nadávky rodinného charakteru, stejně jako francouzský ekvivalent „*fils de pute*“. Ve francouzštině bylo zjištěno více nadávek zapadajících do několika sémantických polí. Při jejich rozdělování byla vyvinuta snaha o systematizaci členění. Všechny nadávky obsahující slovo „*fils*“ (syn), byly zařazeny mezi rodinné, ačkoliv se setkáme s konotací sexuální či zvířecí. Do stejné skupiny rodinných

nadávek byly začleněny i nadávky s odkazem na matku či prarodiče.⁴⁷ Ze srovnání českých a francouzských sémantických polí získaných nadávek, označených respondenty za nejsprostější, lze shrnout, že v češtině naprosto dominují nadávky sexuálního charakteru (86 %), které u francouzských mluvčích byly uvedeny až na druhém místě (30 %). Ačkoliv v předešlých otázkách ve francouzštině převládaly nadávky se sexuální konotací, nejsou mluvčími považovány za nejhorší. Jako nejsprostější Francouzi nejčastěji uvedli nadávku útočící na adresátovu rodinu (56 %). Tento typ nadávek se objevuje i mezi českými respondenty (8 %). Čechům, na rozdíl od Francouzů, nepřipadají nadávky skatologického charakteru nejsprostější, v pohledu na zvířecí pojmenování se pak obě jazykové skupiny shodují. Tyto poznatky jsou znatelné z níže uvedeného grafu č. 18.

Graf 18. Srovnání sémantických polí českých a francouzských nadávek, považovaných za nejsprostější.

Výsledkem dotazníkové šetření je kromě vytvořeného korpusu nadávek i zjištění, že jednotlivá sémantická pole nadávek nejsou v prostředí obou jazyků rovnoměrně zastoupena a jejich pozice na škále urážlivosti není srovnatelná. V obou jazycích je patrná souměrná tendence závislosti volby konkrétního sémantu nadávky na základě pohlaví, věku a nejvyššího dosaženého vzdělání mluvčího či pohlaví adresáta.

⁴⁷ Žádná z nadávek v češtině ani francouzštině se nevztahuje k otci adresáta, zatímco zmiňování matky je poměrně časté. Pozn. aut.

4.2. Sledování překladových ekvivalentů

V této podkapitole se zaměříme na sledování překladových ekvivalentů vybraných nadávek. Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že četnost zastoupení jednotlivých sémantických polí mezi používanými nadávkami není vyvážená. Za pomoci korpusového manažeru se tedy pokusíme zjistit, zda se překladatelé drží sémantu nadávky nebo raději volí častěji používaná slova s jiným významovým odkazem.

Nejprve bylo nutné správně zvolit zkoumaná slova. Záměrem bylo sledovat obecný jev, jehož výskyt se dá předpokládat u často překládaných, tedy i často používaných nadávek. Seznam nadávek, které můžeme považovat za nejčastěji používané, byl sesbírán prvními třemi otevřenými otázkami dotazníkového šetření, v nichž měli respondenti uvést první nadávku, na kterou si vzpomenu, jednu nadávku určenou ženě a jednu určenou muži. Zvolené odpovědi se směly opakovat. Při stovce dotázaných mluvčích na tři otázky v obou jazykových prostředí byl získán korpus obsahující 300 českých a 300 francouzských nadávek. Z tohoto korpusu se vytvořil frekvenční seznam nadávek. Pro výzkum používaných překladových ekvivalentů byly zvoleny tři nejčastěji zastoupené nadávky z každého jazyka. V češtině jsou to nadávky „kráva“, „kurva“ a „debil“, ve francouzštině „connard“, „ salope“ a „pute“, jejichž překladové ekvivalenty budou rozebrány později. Pro sledování překladových ekvivalentů byl používán korpusový manažer *Treq: databáze překladových ekvivalentů*⁴⁸, jenž je vytvořen na datech paralelního korpusu *InterCorp* pod Ústavem českého národního korpusu při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Směr překladu z francouzštiny do češtiny byl také porovnán s třemi francouzsko-českými slovníky vulgarismů: *Slovník vulgarismů*⁴⁹ z roku 2005, *Sedmijazyčný slovník vulgarismů*⁵⁰ z roku 2009 a slovník hovorové francouzštiny a slangu *Pas de blème!*⁵¹ z roku 2012.

⁴⁸ VAVŘÍN, Martin a Alexanr ROSEN. *Treq: databáze překladových ekvivalentů*. Praha: FF UK, 2015. [online] Dostupný z: <<http://treq.korpus.cz>

⁴⁹ BAJGER, Kryštof a kol. *Slovník vulgarismů: sprostě v sedmi jazycích*. Praha: Agave, 2005.

⁵⁰ ŠIMÁČKOVÁ, Cecilie. *Sedmijazyčný slovník vulgarismů*. Praha: Plot, 2009.

⁵¹ *Pas de blème!: slovník slangu a hovorové francouzštiny*. Brno: Lingea, 2012.

4.2.1. Překlad z francouzštiny do češtiny

Nejčastěji uvedenou francouzskou nadávkou v korpusu slov z dotazníkového šetření je slovo „*connard*“, tvořené slovním základem „*con*“ odkazujícím na ženské pohlavní orgány a sufixem „*-ard*“. Díky této příponě jej lze použít pro adresáta mužského pohlaví buďto jako podstatné nebo i přídavné jméno. Nejprve shrňme překladové ekvivalenty nalezené ve vybraných slovnících. Slovník K. Bajgera jej vůbec neobsahuje. C. Šimáčková jej překládá jako „blboun, debil“, v příručce *Pas de blème!* je u adjektiva uveden překlad „blbej, debilní“, u substantiva pak „kretén, debil, kokot, čurák“. U čtyřech ze šesti překladových ekvivalentů ve slovnících tedy došlo ke zvolení jiného sémantického pole nadávky, konkrétně označení mentální retardace. V databázi překladových ekvivalentů *Treq* je slovo „*connard*“ nejčastěji přeloženo jako „hajzl“ (10,5 %), „kretén“ (9,8 %), „debil“ (5,2 %) a „sráč“ (5 %), tedy ani jednou nadávkou sexuálního charakteru. Sémantické pole bylo změněno na skatologické výrazy a známky mentální retardace. Zajímavé je, že v rámci dotazníku se mezi nejčastěji uvedenými nadávkami adresovanými mužům (debil, čurák, kokot, kretén a vůl) žádná nadávka skatologického charakteru nevyskytuje. V překladových ekvivalentech z *Trequ* naopak není označení zvířete, jež mezi českými respondenty dotazníku bylo časté. Pokud bychom chtěli z uvedených možností zvolit pro českého mluvčího nejpřirozenější ekvivalent, který ctí sémantické pole originálu, je pro překlad francouzského „*connard*“ na místě zvolit nadávky „čurák“ či „kokot“, obsažené ve slovníku *Pas de blème!*. Překladatelská praxe podle databáze *Treq* však volí na prvním místě pro české mluvčí nepříliš obvyklou skatologickou tematiku nadávky. Při zpětné analýze nejčastěji užívaného ekvivalentu „hajzl“ pak v *Trequ* jako nejčastější překlad (22,4 %) najdeme slovo „*salaud*“, sémanticky odpovídající. Zkoumaný výraz „*connard*“ je pak zastoupen pouhými 9,8 %.

Druhou nejčastěji zastoupenou francouzskou nadávkou je slovo „ *salope*“. Tím se označuje buďto žena lehkých mravů, či odpuzující, špinavá osoba. Etymologicky slovo vzniklo pravděpodobně juxtapozicí adjektiva „*sale*“ (špinavý) a substantiva „*hoppe*“ - lotrinskou varietou slova „*huppe*“ (dudek). Nadávka je tedy zařaditelná do dvou sémantických polí – zvířecích a skatologických termínů. Pokud nahlédneme do námi používaných slovníků, nalezneme v nich shodu. Bajger i Šimáčková uvádí jediný ekvivalent „coura“, *Pas de blème!* k němu ještě přidává

„štětka“ nebo „kurva“. Podle databáze *Treq* se ale výraz „coura“, obsažený ve všech uvedených slovnících, pro překlad francouzského „salope“ příliš nepoužívá (pouze 4,2 %). Nejčastější překladový ekvivalent je „děvka“ (36 %), dále pak „mrcha“ (12,1 %), „kurva“ (6,4 %) a „čubka“ (4,8 %). Ze zjištěných možností překladu se jako nejbližší francouzskému „salope“ jeví poslední zmiňovaná „čubka“, která kromě sexuální konotace ctí zvířecí sémantické pole nadávky. Ostatní nadávky sexuálního charakteru dodržují význam nadávky a jsou pro české mluvčí přirozené, protože se umístily na předních příčkách dotazníkového šetření. Poněkud nepřirozeným se pak může jevit druhý nejčastěji používaný ekvivalent „mrcha“. Při zpětné analýze nejčastěji užívaného překladového ekvivalentu „děvka“ se potvrzuje oboustranně stejně volený překlad. „Děvka“ je v *Trequ* do francouzštiny nejčastěji překládána jako „pute“ (28,6 %) nebo jako zkoumaný výraz „salope“ (27,9 %).

Třetí zvolenou nadávkou pro sledování překladu z francouzštiny do češtiny je již zmiňované slovo „pute“. Toto podstatné jméno označující prostitutku pochází etymologicky z latinského „putere“ (smrdět). Hlavním významem bylo slovo zařazeno mezi nadávky sexuálního charakteru. Překlad této nadávky osahují všechny tři studované slovníky. Autoři se v nich shodují na ekvivalentech „děvka“ a „kurva“, *Pas de blème!* ještě přidává „štětka“ a „šlapka“. Sémantické pole všech slovníků zmiňovaných překladových ekvivalentů se tedy shoduje s originálním. Mezi daty z překladové databáze *Treq* najdeme jako nejčastěji uváděný ekvivalent slovo „hajzl“ (10,7 %). Tato překladová varianta se stejně jako „z kurvysyn“ (3,8 %) zdála být poněkud zvláštní, protože slovo „pute“ je rodu ženského. Po důkladném přezkoumání dat, ze kterých databáze čerpala, bylo zjištěno, že se jedná o šum – slovo bylo překládáno i uvnitř sousloví „fils de pute“ (z kurvysyn). Po odstranění šumů se překladové ekvivalenty shodují se slovníky. Nejčastěji se překládá pomocí slova „kurva“ (10,2 %) nebo „děvka“ (9,1 %). Při překladu francouzské nadávky „pute“ je ve všech případech zjištěných používaných překladových ekvivalentů plně respektován význam i sémantické pole původního slova. Pokud bychom měli zvolit mezi ekvivalenty „kurva“ a „děvka“, můžeme na základě četnosti zjištěné dotazníkovým šetřením tvrdit, že „kurva“ je pro českého mluvčího přirozenější.

Na základě třech zkoumaných francouzských nadávek a jejich českých překladových ekvivalentů můžeme shrnout, že u všech zmiňovaných nadávek lze najít významový i sémantický ekvivalent. Pouze u nadávky „pute“ je však při

nejčastějším překladu ctěno sémantické pole. U nadávky „*salope*“ se nejčastěji volí překlad sexuálního charakteru, pro české mluvčí přirozený, a navíc ctící původní význam slova. U nejčastější francouzské nadávky „*connard*“ je při překladu voleno nejen sémantické pole odlišné (skatologická tematika), ale pro českého mluvčího i nepřirozené.

4.2.2. Překlad z češtiny do francouzštiny

V této podkapitole se pokusíme objasnit, zda k podobným tendencím posunu sémantického pole překladového ekvivalentu dochází i v překladech z češtiny do francouzštiny. Na rozdíl od předchozí části nemůžeme porovnávat se všemi slovníky, neboť neobsahují česko-francouzskou část. Tu najdeme pouze ve slovníku C. Šimáčkové z roku 2009. Na základě korpusu nejčastěji zmiňovaných nadávek vytvořeného na základě dotazníkového šetření byla ke srovnání překladových ekvivalentů vybrána slova „kráva“, „kurva“ a „debil“, jež můžeme považovat za nejčastější české nadávky.

Nejčastěji zmiňovaná česká nadávka „*kráva*“ je adresována výhradně ženám. Hlavním významem je vyjádření hlouposti adresátky. Nadávku řadíme do zvířecí sémantické skupiny nadávek. Ve slovníku vulgarizmů najdeme jako možné francouzské ekvivalenty slova „*garce*“ a „*connasse*“, obě odkazující na prostituci, patřící tedy do sexuálního sémantického pole. Při hledání překladových ekvivalentů v databázi *Treq* se objevil problém víceznačnosti slova. Po důkladném prozkoumání nejčastějšího ekvivalentu „*vache*“ (kráva), bylo zjištěno, že se toto slovo jako nadávka nepoužívá (výjimečně jej lze ale najít ve funkci klení). Proto byl tento ekvivalent o 57 % vyřazen. Ve formě nadávky se nejčastěji užívají slova „*conne*“ (10,2 %) ze sexuálního sémantického pole nebo „*salope*“ (7,1 %), kde je ctěna zvířecí tematika nadávky. Překlady ze slovníku se podle databáze *Treq* příliš často nepoužívají, oba zaujímají pouhá 2,4 %. Pokud nejčastější ekvivalent „*conne*“ podrobíme zpětné analýze, zjistíme, že překlad je obousměrný. Nejčastěji je do češtiny překládán také jako „kráva“ (21,2 %). Zvolený ekvivalent je francouzskými respondenty uveden často v dotazníku, lze jej tedy považovat za přirozený.

Druhou nejčastěji zastoupenou českou nadávkou je slovo „kurva“, odkazující na prostituci, tedy sexuální sémantiku. Ve slovníku byly nalezeny francouzské ekvivalenty „*pouffiasse*“, „*pute*“ a „*putain*“, všechny tři stejného významu

i sémantického pole. Důležité je ovšem zmínit, že slovo německého původu „*pouffiasse*“ nebylo zjištěno dotazníkovým šetřením, a tak lze považovat za nepřirozený překladový ekvivalent. Pozorování překladů v databázi *Treq* je zkreslené, neboť výraz „kurva“ je velmi často používán jako kletba bez adresáta. Tomu odpovídají ekvivalenty „*merde*“ (16,5 %) a „*bordel*“ (14,4 %). Nejčastěji zastoupený ekvivalent „*putain*“ (32,2 %), který významem i sémanticky odpovídá českému výrazu, lze použít jak při nadávání, tak klení. Zastoupena je také francouzská nadávka „*pute*“ (3,5 %), kterou jsme zkoumali v předchozí podkapitole. Jedná se tedy o zcela odpovídající a přirozený překladový ekvivalent.

Poslední zkoumanou českou nadávkou je slovo „debil“, odkazující na mentální retardaci adresáta. Je vhodné zmínit, že francouzská slovní zásoba obsahuje obdobné slovo „*débile*“. Pokud nahlédneme do slovníku, nalezneme ale jiné překladové ekvivalenty: „*trou du cul*“ označující řitní otvor, tedy nadávku skatologického charakteru, a již zmiňovanou nadávku „*connard*“ ze sexuálního prostředí. V překladové databázi *Treq* se jako nejčastější překladový ekvivalent uvádí nadávky sexuální tematiky „*con*“ (28,9 %) a „*connard*“ (14,0 %). Homofonním slovem „*débile*“ se překládá v 6 % případů, 5,5 % pak má další nadávka s konotací mentální retardace „*crétin*“. Při překladu do francouzštiny lze tedy použít výrazy ctící sémantické pole originálu, častěji se ovšem volí sexuální tematika, která byla také u francouzských mluvčích v rámci dotazníkového šetření hojněji zastoupena. Jedná se tedy o přirozenější překladový ekvivalent. To, že Češi frekventovaněji používají sémanty označující mentální retardace je patrné i na zpětném překladu, kdy je slovo „*con*“ nejčastěji překládáno jako „blbec“, „idiot“ či zkoumaný „debil“.

Z výše popsaného pozorování můžeme shrnout, že při překladu z češtiny do francouzštiny je často volen ekvivalent shodného sémantického pole. Zajímavé bylo zjištění, že u nadávky „debil“, která má svou homofonní variantu i ve francouzštině (*débile*), se častěji volí jiné termíny, pro francouzské mluvčí obvyklejší sexuální tematiky. Přirozenější směr překladu se zdá být z francouzštiny do češtiny.

5. ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce zkoumala výskyt a užívání nadávek v českém a francouzském jazyce. V první teoreticky zaměřené části práce byla představena hlavní lingvistická literatura týkající se problematiky nadávek. Na základě literatury bylo zjištěno, že nadávka spadá do jazyka nespisovného. Bylo pozorováno, že ani v české, ani ve francouzské lingvistické terminologii nejsou termíny vulgarismus, sprosté slovo, nadávka a kletba pevně ukotveny a systematicky používány. Na základě úzu lze tvrdit, že česká lingvistika považuje vulgarismus za synonymum sprostého slova. Nadávka má v českém jazykovém chápání vždy adresáta a slouží k urážce či zesměšnění jeho osoby. Podobnou nadávce se jeví kletba, která není adresována žádné konkrétní osobě. Množiny kleteb, nadávek a sprostých slov se vzájemně prolínají. Ve francouzské terminologii není vulgarismus chápán jako synonymní označení sprostého slova, ale jako slovo nadřazené. Francouzská lingvistika pak rozlišuje termíny „*injure*“ a „*insulte*“, jež jsou ofensivní vůči adresátovi, „*injure*“ však na rozdíl od „*insulte*“ jeho fyzickou přítomnost nevyžaduje. Pro potřeby bakalářské práce byla syntézou jednotlivých terminologií nadávka definována jako vulgarismus překrývající se se sprostým slovem, který mluvčí cíleně adresuje další osobě za účelem urážky, zesměšnění či dehonestace obecně.

Následně bylo přistoupeno k charakterizaci obecných funkcí a možné klasifikaci nadávek, a to nejprve ze sociokulturního, následně pak z lingvistického pohledu. Použitím nadávky se mluvčí dopouští překročení společenské normy, což může mít za následek určité společenské sankce. Stanovení této společenské normy úzce souvisí s oblastí tabu a používáním tabuizovaných slov. Termín tabu byl v práci blíže specifikován a na základě práce S. Ullmanna rozdělen na tři oblasti – tabu strachu, citlivé tabu a tabu vlastnictví, jež se zdají být univerzálními. Bylo pozorováno, že většina nadávek pochází právě z oblasti tabuizovaných slov. Následně byly nadávky klasifikovány z hlediska morfosyntaktického – bylo zjištěno, že nejčastěji se vyskytují ve formě substantiv, adjektiv či sloves, v rámci slovních spojení však mohou být zastoupeny i jiné slovní druhy. Z pohledu slovo tvorby je u francouzských nadávek oproti češtině distinktivní verlanizace. Nadávky jsme se také na základě několika lingvistických teorií pokusili roztřídit do šesti sémantických polí týkajících se ve zkratce nemocí, sexu, náboženství a rasy,

lidského těla a vyměšování, živočichů a rostlin či rodinného zázemí. Toto členění bylo stěžejní pro praktickou část práce.

Ve druhé, empiricky zaměřené praktické části práce byl sledován výskyt a užívání jednotlivých nadávek v obou jazycích. Za účelem získání dat bylo vytvořeno dotazníkové šetření, kterého se účastnilo přes sto českých a sto francouzských rodilých mluvčích. Jejich odpovědi byly tříděny a porovnávány nejen základě odlišnosti dvou jazykových systémů při volbě nadávky z konkrétního sémantického pole, ale i na základě metajazykových dat (pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání mluvčího). Obecně lze shrnout, že ačkoliv je četnost nadávek v obou jazykových systémech shodná, Francouzi volí daleko častěji než Češi nadávky sexuálního charakteru. V češtině má pak na rozdíl od francouzštiny důležité postavení nadávání názvy zvířat. Na základě dotazníku bylo také pozorováno, že českým mluvčím připadají nejvíce urážlivé nadávky týkající se sexu, Francouzům zase rodiny.

Rozdílné zastoupení jednotlivých sémantických polí v nadávkách obou jazyků může způsobovat potíže při překladu. Této problematice byla věnována poslední část práce, ve které bylo sledováno užívání překladových ekvivalentů ve slovnících vulgarismů a v databázi překladových ekvivalentů *Treq*. Z korpusu nejčastěji užívaných nadávek získaného dotazníkovým šetřením byly pro pozorování vybrány tři nejfrekventovanější nadávky z každého jazyka. Bylo zjištěno, že k používání významově i sémanticky věrných ekvivalentů dochází spolehlivě pouze u nadávek sexuálního charakteru. Za překladatelsky problematické lze považovat nadávání jmény zvířat. Sémanticky věrnější užívání překladových ekvivalentů pak bylo pozorováno v překladovém směru z francouzštiny do češtiny než naopak.

Závěrem lze konstatovat, že problematika českých a francouzských nadávek je velmi komplexní, ale zároveň nosné a živé téma, které by si zasloužilo více pozornosti ze strany jazykovědného zkoumání. Z lingvistického hlediska by bylo ku příkladu zajímavé rozvinout určitou zkoumanou tematiku, např. se více zaměřit na syntaktickou strukturu nadávek; z pohledu sociolingvistiky pak vysvětlit důvody rozdílného používání nadávek v závislosti na pohlaví nebo porovnat jejich lexikografické uchopení.

6. BIBLIOGRAFIE

- AVELLANEDA, Joan. *Viatge a l'origen dels insults*. Barcelona: Ara Llibres, 2006.
- BAJGER, Kryštof a kol. *Slovník vulgarismů: sprostě v sedmi jazycích*. Praha, Agave, 2005.
- BÍLKOVÁ, Kristýna. *Vulgarismy v češtině*. Diplomová práce. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2014. Vedoucí práce: Jaroslav David.
- DUBOIS, George. *Dictionnaire de linguistique*. Paris: Larousse, 2002.
- DUCROT, Oswald a Tzvedan TODOROV: *Le dictionnaire des sciences de langage*. Paris: Seuil, 1972.
- ENCKELL, Pierre. *Dictionnaire des jurons*. Paris: Presses Universitaires de France, 2004.
- ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: Lidové noviny, 2010.
- DOLEŽAL, Antonín. *Zakázaná slova, aneb, (Ne)pikantní jazykověda*. Praha: Grada, 2004.
- GREVISSE, Maurice a André GOOSSE. *Le Bon usage: Grammaire française*. 14.ed. Paris: Duculot, 2008.
- GROMNICA, Rostislav. Projevy vulgarity a zdvořilosti v diskusních fórech k domácí politice. In: *Časopis pro moderní filologii*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2017. 99(2), 214-224.
- GUIRAUD, Pierre. *Les Gros mots*. Paris: Presses universitaires de France, 1975.
- HROUDOVÁ, Šárka. *Španělské nadávky*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012. Vedoucí práce: Petr Čermák.
- HUGHES, Geoffrey. *Swearing: a social history of foul language, oaths and profanity in English*. Repr. Oxford: Blackwell, 1993.
- KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed.. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

KEITH, Allan a Kate BURRIDGE. *Forbidden Words: taboo and the censoring of language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006

Les insultes en français: de la recherche fondamentale à ses applications : (linguistique, littérature, histoire, droit). Chambéry: Université de Savoie, Laboratoire langages, littératures, sociétés, 2009.

LOTKO, Edvard. K otázce vulgarismů, zejména v současné veřejné komunikaci. In: *Bohemica Olomuncesia*. Olomouc: FFUPOL, 2009. s. 49-55.

MARYNČÁK, Richard. *Stručné dějiny nadávek a sprostých slov*. Praha: KMa, 2007.

Pas de blème! : slovník slangu a hovorové francouzštiny. Brno: Lingea, 2012.

ROUAYRENC, Catherine. *Les gros mots*. Paris: Presses universitaires de France, 1998.

ŠIMÁČKOVÁ, Cecílie. *Sedmijazyčný slovník vulgarismů*. Praha: Plot, 2009

ULLMANN, Stephen. *Semantics: an introduction to the science of meaning*. Oxford: Basil Blackwell, 1964.

ZÁVODSKÁ, Pavlína. *Vulgarismes dans un corpus de chansons de rap: étude lexicométrique en synchronie dynamique*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2010. Vedoucí práce: Alena Polická.

Elektronické zdroje:

Larousse

www.larousse.fr/dictionnaires/francais/

Le Nouveau Petit Robert de la langue française, 2009. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. CD-ROM.

Wikipedia:

www.cs.wikipedia.org

Nový encyklopedický slovník češtiny:

www.czechency.org/slovník

Slovník spisovného jazyka českého:

<https://ssjc.ujc.cas.cz/>

VAVŘÍN, Martin a Alexanr ROSEN. *Treq: databáze překladových ekvivalentů*.

Praha: FF UK, 2015. [online] Dostupný z: <<http://treq.korpus.cz>

6.1. Seznam schémat a grafů

Schéma č. 1	Pozice nadávky v české terminologii
Schéma č. 2	Pozice nadávky ve francouzské terminologii
Graf č. 1	První vybavená nadávka u českých mluvčích
Graf č. 2	První vybavená nadávka u francouzských mluvčích
Graf č. 3	Sémantická pole první vybavené nadávky
Graf č. 4	České nadávky určené ženě
Graf č. 5	Francouzské nadávky určené ženě
Graf č. 6	České nadávky ženám dle pohlaví mluvčího
Graf č. 7	Francouzské nadávky ženám dle pohlaví mluvčího
Graf č. 8	České nadávky určené mužům
Graf č. 9	Francouzské nadávky určené mužům
Graf č. 10	České nadávky mužům dle pohlaví mluvčích
Graf č. 11	Francouzské nadávky mužům dle pohlaví mluvčích
Graf č. 12	České nadávky dle věku mluvčího
Graf č. 13	Francouzské nadávky dle věku mluvčího
Graf č. 14	České nadávky dle vzdělání mluvčích
Graf č. 15	Francouzské nadávky dle vzdělání mluvčích
Graf č. 16	Nejsprostější české nadávky
Graf č. 17	Nejsprostější francouzské nadávky

Graf č. 18 Srovnání sémantických polí českých a francouzských nadávek, považovaných za nejsprostější.

7. PŘÍLOHA

Dotazník pro české mluvčí

- 1) Věk:
 - a) 0-17 let
 - b) 18-35 let
 - c) 36+ let
- 2) Pohlaví:
 - a) Muž
 - b) Žena
 - c) Jiné
- 3) Nejvyšší dosažené vzdělání:
 - a) Základní
 - b) Středoškolské
 - c) Vysokoškolské
- 4) Kdy jste naposledy zaslechl/a nadávku?
 - a) Dnes
 - b) Tento týden
 - c) Tento měsíc d) Nevím
- 5) Kdy jste naposledy použil/a nadávku?
 - a) Dnes
 - b) Tento týden
 - c) Tento měsíc d) Nevím
- 6) Pokud byste se měl/a uchýlit k nadávce, platí pro Vás:
 - a) Raději ji vyslovím
 - b) Raději ji napíšu
 - c) Je mi to jedno
- 7) Jaká nadávka Vás napadne jako první?
- 8) Nadávka určená ženě?
- 9) Nadávka určená muži?
- 10) Nadávka určená někomu hloupému?
- 11) Nadávka sexuálního charakteru?
- 12) Nadávka náboženského/rasového/etnického charakteru?
- 13) Nadávka týkající se části lidského těla?
- 14) Nadávka týkající se označení zvířete?
- 15) Nadávka týkající se adresátovy rodiny?
- 16) Jaká nejhorší/nejsprostější nadávka Vás napadne?

Příklad vyplněného dotazníku českým mluvčím z 13.1.2020.

- 1) Věk:
a) 0-17 let **b) 18-35 let** c) 36+ let
- 2) Pohlaví:
a) Muž **b) Žena** c) Jiné
- 3) Nejvyšší dosažené vzdělání:
a) Základní **b) Středoškolské** c) Vysokoškolské
- 4) Kdy jste naposledy zaslechl/a nadávku?
a) Dnes b) Tento týden c) Tento měsíc d) Nevím
- 5) Kdy jste naposledy použil/a nadávku?
a) Dnes b) Tento týden c) Tento měsíc d) Nevím
- 6) Pokud byste se měl/a uchýlit k nadávce, platí pro Vás:
a) Raději ji vyslovím b) Raději ji napíšu c) Je mi to jedno
- 7) Jaká nadávka Vás napadne jako první? *kurva*
- 8) Nadávka určená ženě? *kráva*
- 9) Nadávka určená muži? *kretén*
- 10) Nadávka určená někomu hloupému? *vůl*
- 11) Nadávka sexuálního charakteru? *děvka*
- 12) Nadávka náboženského/rasového/etnického charakteru? *Žádná odpověď*
- 13) Nadávka týkající se části lidského těla? *čurák*
- 14) Nadávka týkající se označení zvířete? *kráva*
- 15) Nadávka týkající se adresátovy rodiny? *zkurvysyn*
- 16) Jaká nejhorší/nejsprostější nadávka Vás napadne? *píča*

Dotazník pro francouzské mluvčí

- 1) Âge :
 - a) 0-17 ans
 - b) 18-35 ans
 - c) 36+ ans
- 2) Sexe :
 - a) Homme
 - b) Femme
 - c) Autre
- 3) Niveau d'éducation requis :
 - a) Primaire
 - b) Secondaire
 - c) Supérieur
- 4) À quand remonte la dernière fois que vous avez entendu une insulte ?
 - a) Aujourd'hui
 - b) Cette semaine
 - c) Ce mois
 - d) Je ne m'en souviens plus
- 5) À quand remonte la dernière fois que vous avez utilisé une insulte ?
 - a) Aujourd'hui
 - b) Cette semaine
 - c) Ce mois
 - d) Je ne m'en souviens plus
- 6) Si vous devez utiliser une insulte, vous préférez :
 - a) La dire
 - b) L'écrire
 - c) Cela m'est égal
- 7) Quelle insulte vous vient à l'esprit en premier ?
- 8) Une insulte adressée à une femme ?
- 9) Une insulte adressée à un homme ?
- 10) Une insulte adressée à quelqu'un pas intelligent ?
- 11) Une insulte de caractère sexuel ?
- 12) Une insulte de caractère religieux/racial/ethnique ?
- 13) Si vous voulez insulter avec une partie du corps ?
- 14) Si vous voulez insulter avec un nom d'animal ?
- 15) Une insulte concernant la famille du destinataire ?
- 16) Quelle est la pire/la plus péjorative insulte dont vous vous souvenez ?

Příklad vyplněného dotazníku francouzským mluvčím z 22.7.2020

- 1) Âge :
a) 0-17 ans **b) 18-35 ans** c) 36+ ans
- 2) Sexe :
a) Homme **b) Femme** c) Autre
- 3) Niveau d'éducation requis :
a) Primaire b) Secondaire **c) Supérieur**
- 4) À quand remonte la dernière fois que vous avez entendu une insulte ?
a) Aujourd'hui **b) Cette semaine** c) Ce mois d) Je ne m'en souviens plus
- 5) À quand remonte la dernière fois que vous avez utilisé une insulte ?
a) Aujourd'hui b) Cette semaine c) Ce mois d) Je ne m'en souviens plus
- 6) Si vous devez utiliser une insulte, vous préférez :
a) La dire b) L'écrire c) Cela m'est égal
- 7) Quelle insulte vous vient à l'esprit en premier ? *Connard*
- 8) Une insulte adressée à une femme ? *Conne*
- 9) Une insulte adressée à un homme ? *Con*
- 10) Une insulte adressée à quelqu'un pas intelligent ? *Débile*
- 11) Une insulte de caractère sexuel ? *Pute*
- 12) Une insulte de caractère religieux/racial/ethnique ? *Nègre*
- 13) Si vous voulez insulter avec une partie du corps ? *Petite bite*
- 14) Si vous voulez insulter avec un nom d'animal ? *Blaireau*
- 15) Une insulte concernant la famille du destinataire ? *Fils de pute*
- 16) Quelle est la pire/la plus péjorative insulte dont vous vous souvenez ?
Fils de pute

Seznam nadávek získaných dotazníkovým šetřením

Níže jsou uvedeny seznamy všech nadávek získaných v rámci dotazníkového šetření. Nadávky jsou řazeny abecedně, v závorce na každou z nich je absolutní frekvence výskytu.

České nadávky

Bastard, 1	Idiot, 9	Pinda, 3
Blb, 6	Imbecil, 4	Pitomec, 2
Blbec, 18	Impotent, 1	Prasák, 3
Blbka, 2	Jdi do prdele, 37	Prase, 11
Buzerant, 2	Jebu na tebe, 2	Rákosník, 1
Buzna, 6	Jebu tvoji mámu, 5	Seru na tebe, 2
Cigoš, 2	Kokot, 24	Slepice, 8
Cikán, 5	Koza, 2	Sráč, 5
Coura, 4	Kráva, 83	Střevo, 1
Čmoud, 10	Kretén, 19	Svině, 5
Čubka, 5	Kunda, 38	Šlapka, 4
Čuně, 2	Kurva, 47	Šukálista, 1
Čurák, 44	Kuřbuřt, 1	Šulin, 1
Čůrák, 23	Magor, 3	Ťaman, 1
Čurimrd, 1	Mamrd, 3	Trotl, 3
Debil, 48	Mentál, 2	Tupec, 1
Dement, 13	Mrdka, 14	Větev, 2
Děvka, 12	Naser si, 4	Vůl, 40
Hajzl, 5	Negr, 26	Zkurvysyn, 32
Hňup, 3	Osel, 4	Zmrd, 15
Homouš, 3	Pako, 1	Židák, 3
Hovado, 1	Parchant, 2	Žid, 2
Husa, 2	Píča, 80	
Chlípák, 1	Píčus, 4	

Francouzské nadávky

Abruti, 13	Dégaine, 1	Je t'emmerde, 1
Âne, 5	Emmerdeur, 3	Juif, 4
Anus, 1	Enculé, 36	Jute, 3
Baleine, 2	Enculé de sa mère, 6	Langue de vipère, 1
Bâtard, 20	Enculé de sa race, 1	Mange tes morts, 2
Bécasse, 2	Enculé de ses grands morts, 3	Merdeux, 2
Benêt, 2	Enfoiré, 8	Moche, 1
Bête, 1	Espèce de chien, 2	Molle couille, 3
Beurette, 4	Espèce de porc, 1	Nègre, 6
Bite, 1	Face de chibre, 2	Négro, 10
Blaireau, 5	Fais chier, 8	Nique ta mère, 36
Blatte, 1	Feuj, 5	Noir, 2
Bouffon, 5	Fils de chien, 4	Pédé, 5
Bouffonne, 3	Fils de pute, 74	Pétasse, 9
Bougnoul, 11	Fouine, 2	Petite bite, 28
Broute-minou, 2	Garce, 1	Pintande, 2
Cagole, 1	Gros cul, 14	Porc, 4
Casse-couilles, 1	Gros lard, 1	Putain, 31
Cassoc, 1	Gros pif, 2	Pute, 63
Cochon, 4	Grosse, 12	Rat, 5
Con, 42	Chameau, 2	Rebeu, 1
Connard, 40	Chaudasse, 2	Sac à merde, 2
Connard de mort, 2	Chèvre, 2	Salaud, 3
Connasse, 31	Chien, 14	Sale arabe, 4
Conne, 8	Chienne, 17	Sale blanc, 1
Couillon, 6	Idiot, 7	Sale chien, 20
Crétin, 11	Ignorant, 1	Sale nègre, 2
Cul béni, 1	Imbécile, 5	Sale noir, 7
Cul de vache, 3	Je te baise, 2	Sale race, 7
Débile, 28		Salopard, 3

Salope, 64
Stupide, 3
Suce boule, 1
Suceur, 4
Ta mère la pute, 8
Ta mère, 6
Tapette, 1
Taspèche, 1
Tête de con, 7
Tête de bite, 11
Tête de gland, 2
Tête de merde, 2
Tête de singe, 2
Teubé, 4
Tocard, 9
Trou de balle, 2
Trou du cul, 13
Trouie, 2
Va manger tes morts, 3
Va niquer ta mère, 4
Va te faire foutre, 7
Vache, 3